

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Petra KOLOUCHOVÁ

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra teologické a sociální etiky

Bakalářská práce

**ROLE NÁBOŽENSTVÍ, ETIKY A HODNOT
V AMERICKÉ SPOLEČNOSTI**

Vedoucí práce : PhDr. Roman MÍČKA, Th.D.

Autor práce : Petra KOLOUCHOVÁ, DiS.

Studijní obor : Sociální a charitativní práce

Forma studia : kombinovaná

Ročník : VI.

Červen

2010

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s §47b zákona č. 111/1998 Sb. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Ve Velkém Meziříčí dne 15. března 2010

.....

Petra Kolouchová

Děkuji vedoucímu bakalářské práce PhDr. Romanu Míčkovi, ThD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

P. K.

Obsah

Úvod	6
1 Americká společnost	9
1.1 Americká identita.....	9
1.2 Prestiž národní identity.....	10
1.3 Americká vlajka a události 11. září 2001.....	10
1.4 Americká identifikace s lokalitou.....	12
1.5 Politická rozpolcenost.....	12
1.6 Migrace do Ameriky.....	15
1.6.1 Proč přistěhovalci přišli?.....	16
1.6.2 Novodobá migrace.....	17
2 Amerika a náboženství	18
2.1 Národ víry.....	18
2.2 Vlivy protestantské kultury.....	21
2.3 Křesťanství v USA.....	23
2.3.1 Postavení vyznavačů s jiným než křesťanským vyznáním.....	25
2.4 Židovství v USA.....	25
2.5 Rozlišení politického a občanského náboženství.....	27
2.6 Civilní náboženství.....	28
2.6.1 Amerika jako nový Izrael?.....	31
3 Amerika a hodnoty	32
3.1 Společnost přepychu a liberálního individualismu a návrat tradičních hodnot.....	34
3.1.1 Západní hodnoty versus svět Islámu.....	35
3.2 Hodnota života versus otázka potratu.....	36
3.3 Amerika se obrací k náboženství.....	37
4 Evropská společnost	39
4.1 Evropa „vystavěná“ na čtyřech kopcích.....	39

4.2 Evropa a osvícenství.....	40
4.3 Protiklad dvou kultur.....	42
4.3.1 Kulturní válka v Evropě?.....	44
4.4 Evropa bez vědomí Boha.....	45
5 Amerika a Evropa.....	46
Závěr.....	48
Seznam literatury.....	50
Abstrakt.....	54

Úvod

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Roli náboženství etiky a hodnot v americké společnosti“. Ráda bych se pokusila zjistit, jak velký význam má náboženství pro občany amerického národa? Do jaké míry náboženství proniká životem jednotlivců? Zda má náboženství vliv na hodnoty, které Američané vyznávají? V neposlední řadě, se kterým náboženstvím se americký lid nejčastěji identifikuje? Na tyto a další otázky chci ve své práci hledat odpovědi.

Cílem mé práce je poukázat na jakési výjimečné postavení Spojených států amerických v otázkách role náboženství, etiky a hodnot uvnitř této společnosti. Uvědomuji si také, že lze velice těžko poukázat na jistou „výjimečnost“¹ Spojených států amerických, pokud neprovedu komparaci s evropskou společností a nezaměřím se na významné mezníky v utváření role náboženství a hodnot na obou dvou kontinentech.

Tato srovnání s Evropou jsou důležitá zvláště z pohledu, že náboženství jako takové slaví na celém světě svůj vzestup. Sekulární Evropa se v tomto světle zdá být jakýmsi kontrastem, nejen vůči Americe, ale vůči celému světu. Jedním z nešťastných momentů se zde může jevit, i přes veškerou snahu a úsilí některých vlád (především Polska a Itálie) fakt, že zmínka o Bohu nebo odkaz na křesťanské hodnoty není součástí evropské ústavy.

Naopak jako jednu z ukázek silného náboženského cítění Američanů, spatřuji zmínku Božího jména v přísaze věrnosti vlajce. Tu skládá každé dítě již ve škole. Ve zdrojích, ze kterých jsem čerpala, jsem se neustále dočítala o tom, že je církev a náboženství ve Spojených státech silně odděleno. Na výše uvedeném příkladě je však patrné, že americká politika do náboženství proniká.

¹ O americké výjimečnosti hovoří autor S.M.Lipset, ve svém díle *Dvousečná zbraň. Rub a líc americké výjimečnosti*, ze které v této práci často cituji.

Stojíme tak před otázkou, nad kterou bych se ráda zamyslela – je náboženská Amerika v tomto skutečně tak výjimečná? Není právě světská Evropa, ten kdo se vymyká? Pokud odpovíme kladně, tak se musím zabývat i dalšími otázkami, které se týkají Evropy a to např. Proč je právě Evropa tak jiná?

Práce je členěna do pěti kapitol. Úvodní část shrnuje historii americké společnosti, její ustanovení, identitu a část věnovanou migraci a migrantům. V druhé kapitole se věnuji náboženství Spojených států amerických. Zejména vlivům protestantské kultury a jako další dvě podkapitoly jsem zvolila křesťanství a židovství v USA. Uvědomuji si, že v tak multikulturní společnosti, jakými Spojené státy americké jsou, nelze hovořit pouze o těchto dvou zástupcích světových náboženství. O křesťanství zde hovořím záměrně, jelikož se většina Američanů právě k tomuto náboženství hlásí. O židovství se zde zmiňuji v kontextu toho, jak významné postavení si Židé ve Spojených státech vydobyli a v souvislosti s jejich stále rostoucím vlivem na společenský a kulturní život. V posledních letech se také dostává do širšího oběhu americké společnosti termín „židovsko-křesťanský“ V závěru této kapitoly objasňuji významný pojem občanského či civilního náboženství ve Spojených státech amerických.

Ve třetí kapitole se věnuji Americe a jejím hodnotám. Nastiňuji zde rysy typické jak pro Spojené státy americké, tak pro celou západní společnost. Jako jedna z hodnot, kterou se zde více zabývám je hodnota života versus problematika potratů. Závěrem se zmiňuji neustálému se obracení americké společnosti k náboženství.

Ve čtvrté části své práce se snažím poukázat na vlivy a filozofické směry, které určovaly obraz současného evropského smýšlení, ať už v rovině náboženské nebo obecně hodnotové.

V závěrečné části se pokouším nastínit a porovnat současnou situaci a roli náboženství na americkém a evropském kontinentu.

V této práci jsem čerpala z mnoha zdrojů převážně zahraničních autorů. V části věnované americké společnosti jsem pracovala s díly Samuela P. Huntingtona, Seymoura M. Lipseta, Timothy G. Ashe. Z českých autorů potom především s pracemi PhDr. Romana Míčky nebo paní Jiřiny Rybáčkové.

V poslední kapitole, věnující se evropské společnosti jsem čerpala především z díla Josepha Ratzingera (papeže Benedikta XVI.) a Gilles Kepela a dalších.

1 AMERICKÁ SPOLEČNOST

„Americký sen, v němž jsme byli všichni vychováni, se dá shrnout jednou prostou, ale mocnou myšlenkou: pokud tvrdě pracuješ a respektuješ daná pravidla, měl bys dostat šanci dotáhnout to tak daleko, kam jen ti to umožní tvé od Boha získané schopnosti“. (Bill Clinton)

1.1 Americká identita

Americká společnost se ustavila v osmnáctém a devatenáctém století z osadníků, kteří pocházeli téměř výlučně z Britských ostrovů. Jejich hodnoty, instituce a kultura jí poskytly základ a formovaly její vývoj v následujících stoletích. Zpočátku definovaly Ameriku rasově, etnicky, kulturně a především nábožensky. Posléze v osmnáctém století ji musely definovat rovněž ideologicky, aby ospravedlnily odtržení od domovské země. Tyto čtyři elementy byly součástí americké identity po většinu devatenáctého století. V dalších letech tohoto století byla etnická složka identity poněkud rozšířena, aby mohla pojmout německé, irské a skandinávské přistěhovalce. Do vypuknutí druhé světové války byl do americké společnosti integrován velký počet přistěhovalců a jejich potomků z jižní a východní Evropy a etnické hledisko jako určující složka národní identity prakticky přestalo fungovat. Pod vlivem změn, které přineslo hnutí za občanská práva a imigrační zákon z roku 1965, se totéž stalo rovněž s rasou. Do sedmdesátých let byla americká identita definována už jenom z hlediska kultury a víry v americké hodnoty. V témže okamžiku se však již stala terčem útoků také dominantní americká angloprotestantská kultura s její třisetletou historií a americká národní identita čelila vyhlídce, že bude nadále spojována už jen s ideologickou poplatností víře v americké hodnoty.²

² HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 47.

1.2 Prestiž národní identity

Prestiž je důležitost, kterou Američané připisují své národní identitě v porovnání s jejich dalšími čtenými identitami ... Prestiž americké národní identity se v průběhu amerických dějin měnila. Až teprve ke konci osmnáctého století se britští osadníci podél atlantského pobřeží začali považovat nejen za obyvatele jednotlivých kolonií, ale rovněž za Američany. Poté co Američané dosáhli nezávislosti, začala v průběhu devatenáctého století idea amerického národa pozvolna a nesměle zdomácňovat v americkém kolektivním vědomí. Výsadní postavení ve srovnání s dalšími identitami získala národní identita po občanské válce, přičemž v následujícím století zaznamenal americký nacionalismus velký rozmach. V šedesátých letech začaly nicméně subnacionální, duální a transnacionální identity konkurovat národní identitě a podryvat její autoritu. Tragické události z 11. září 2001 vynesly tuto identitu dramatickým způsobem opět na výsluní. Dokud se Američanům bude jejich národ jevit jako ohrožený, bude míra jejich identifikace s ním patrně značně vysoká. Pokud pocit ohrožení poleví, jiné identity mohou opět získat prioritu před identitou národní.³

1.3 Americká vlajka a události 11. září 2001

Civilizace mohou žít vedle sebe..., pokud se dokáží vyhnout pokušení univerzalizmu a nebudou si násilně vnucovat hodnoty a způsob života. Západ se může vyhnout střetu s jinými civilizacemi, pokud nebude zasahovat do řešení jejich problémů a vyvážet k nim své „západní“ chápání. Po událostech z 11. září je nutné si klást nepříjemné otázky, zda děsivá nenávist vůči západnímu způsobu života, která se projevila nejen v samotných teroristických útocích na New York a Washington, ale i v reakci některých zemí a skupin lidí, je skutečně odpovědí na snahu vnutit jiným částem světa západní způsob života a myšlení, či zda je spíš brutální agresí proti životu ve svobodě všude ve světě.⁴

³ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 9.

⁴ Tamtéž, s. 3.

Některá společenství, jež jsou konfrontována s vážným ohrožením své existence, jsou schopna pozdržet svůj zánik a zastavit dezintegraci za předpokladu, že se jim podaří vzkřísit skomírající vědomí národní identity, oživit vybledlou vzpomínku na své historické poslání a současně vdechnout nový život společným kulturním hodnotám. Američanům se to podařilo po 11. září 2001.⁵ Američané se zdají být daleko větší patrioti než Evropané. Dokonce i před výbuchem vlastenectví vyvolaným útoky z 11. září jich bylo podle průzkumů na svou vlast „velmi hrdých“ dvaasedmdesát procent oproti pouhým devětačtyřiceti procentům Britů a čtyřiceti procentům Němců.⁶

Od konce občanské války jsou Američané národem fixovaným na svou vlajku. Hvězdy a pruhy se těší postavení náboženské modly a vlajka je pro Američany daleko důležitějším symbolem národní identity, než je tomu u ostatních národů. Patrně nikdy v dějinách nebyla vlajka tak všude přítomná jako 11. září 2001. Bylo ji možno spatřit všude: na domech, podnicích, automobilech, oblečení, nábytku, v oknech, průčelích obchodů, na sloupech pouličního osvětlení a telefonních stožárech... Vlajky byly hmatatelným důkazem náhlého a dramatického vzestupu prestiže národní identity ve srovnání s jinými identitami Američanů.⁷

Do roku 2000 byli Američané v mnoha ohledech méně národem než kdykoliv v předcházejících staletích. Hvězdy s pruhy visely na půl žerdi a ostatní vlajky na stožáru amerických identit čněly vysoko nad nimi.⁸ Vlajky z období po 11. září sice symbolizovaly Ameriku, ale nevypovídaly nic o jejím charakteru. Některé národní vlajky... vypovídají cosi významného o identitě země, již reprezentují... poselstvím hvězd s pruhy je jednoduše skutečnost, že Amerika je zemí, jež měla dříve třináct a nyní má padesát států. Mimo tohoto poselství si Američané i příslušníci jiných národů mohou do americké zástavy projektovat prakticky cokoliv. Záplava vlajek po 11. září může tedy signalizovat nejen vyšší prestiž

⁵ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 23.

⁶ ASH, T. G. *Svobodný svět. Amerika, Evropa a budoucnost Západu*, s. 183.

⁷ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?* s. 16.

⁸ Tamtéž, s. 16-17.

národní identity mezi Američany, ale rovněž jejich nejistotu v otázce jejího obsahu... Základní charakteristiky vymezující obsah americké identity 10. září 2001 se podstatně nezměnily ani následujícího dne.⁹

1.4 Americká identifikace s lokalitou

Američané jako jednotlivci se od samého počátku zdráhali vybudovat si vazby na konkrétní místa. V tom se odráží trvale vysoká míra jejich geografické mobility... V období od března 1999 do března 2000 změnilo své bydliště 43 milionů Američanů... Dokonce ani jako národ se Američané neshodli na žádné určité lokality jako na symbolickém epicentru jejich národní identity... Většina Američanů by nebyla ochotna považovat za symbol amerického ducha dokonce ani žádné ze dvou největších amerických měst: New York (alespoň ne předtím, než se stal cílem teroristického útoku) a Los Angeles ... Američané se navíc na rozdíl od ostatních národů nikdy neztotožňovali se svým teritoriem v jeho celku... Američané jsou národem osadníků, přistěhovalců a jejich potomků, jejich předkové do jednoho přišli odjinud, a přesto, jakkoliv velkými mohou být vlastenci, se zdráhají označit Ameriku za svou „vlast“ nebo „otčinu“ ... Tento postoj ilustruje, do jaké míry Američané svou vlast ztotožňují spíše s politickými ideály a institucemi než s nějakou zeměpisnou lokalitou... který naopak výrazně charakterizuje Evropana.¹⁰

1.5 Politická rozpolcenost

O politické situaci v Americe se hovoří jako o „pohybu kyvadla“, které se včas obrátí a vrací se opačným směrem. Hovoří se hlavně o dvou „válčících“ stranách republikánů a demokratů.¹¹ Jedná se o urputný politický boj, mezi dvěma soupeřícími stranami, který bývá označován za „**kulturní válku**“. Jde především

⁹ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 20.

¹⁰ Tamtéž, s. 59.

¹¹ Srov. RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*, s. 40.

o politizaci morálních hodnot a roli náboženství v politice Spojených států amerických.¹²

Pravice: Extrémní skupinky a jednotlivci vyrůstají z živné půdy velkých pravicových skupin a organizací, které se obvykle vyznačují následujícími názory: bigotní až fundamentalistické křesťanství (většinou protestantské), naprosté odmítání potratů, označování homosexuality za nemravnost a hřích, nezájem o svět mimo Ameriku, zdůrazňování americké nadřazenosti, lhostejnost k ekologickým problémům, jednoznačná podpora práva vlastnit zbraň, jednoznačná podpora trestu smrti.¹³

Republikáni. Republikánská strana (strana neokonzervatismu) vznikla roku 1854, jako radikální a proti otrokářská, bojovala za rozvoj železnic a osídlování Západu. Později se jim podařilo oslovit široké spektrum americké společnosti. Republikány volí spíše bohatší podnikatelé a finančníci. V republikánské straně už delší dobu probíhá střet mezi starými konzervativci a neokonzervativci, kteří usilují o více liberální a demokratický přístup. Republikánská strana podporuje volný trh, menší zásahy státu do hospodářství, více prosazuje velmocenské postavení Spojených států ve světě. I v této straně existují frakce bližší demokratům, zejména se jedná o politiky ze severovýchodního regionu (Nové Anglie).¹⁴

Důležitou součástí ve straně je tzv. morální většina „moral majority“, tedy asociace konzervativních křesťanů, která se organizuje zejména z protestantů jižních zemědělských a maloměstských oblastí, Nové Anglie aj. Klade důraz na morální život s odkazem protestantských tradic, rodinu a její soudržnost. Požaduje výchovu náboženství ve školách, naopak odsuzuje sexuální výchovu a potratovou politiku. Vliv této frakce zaznamenal vzestup strany v devadesátých letech 20. století. Dopomohla republikánům k úspěchu ve volbách 1994, kdy strana získala většinu v obou komorách Kongresu. Díky většímu podílu konzervativních republikánů, podporovaných „morální většinou“, došlo také

¹² Srov. MÍČKA, R. *Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu*, s. 47.

¹³ RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*, s. 41

¹⁴ WIKIPEDIA. *Republikánská strana (USA)*. [on-line].

k vyšší podpoře vyšetřovatele K. Starra a následně zahájení procesu odvolání prezidenta

Billa Clintona v impeachmentu, tj. obvinění státního úředníka.¹⁵ Mezi republikánské prezidenty se řadili: Dwight Eisenhower, Richard Nixon, Ronald Reagan a George W. Bush.¹⁶

Demokraté. Tato strana vznikla na počátku devatenáctého století. Je také nazývána moderním liberalismem. Demokratická strana prošla mnoha změnami, programově byla zaměřená proti korporacím již koncem 19. stol.¹⁷ Strana se staví za základní principy demokracie: zastává občanské svobody, společenské svobody, rovná práva, rovnocennou příležitost a systém svobodného podnikání (svobodný trh) zmírněný vládní intervencí. Strana věří, že vláda by měla hrát roli ve zmírnění chudoby a sociální nespravedlnosti. Obecně ve straně figurují četné názorové proudy, na pravé straně politického spektra velmi konzervativní názory, na levici dokonce koketující s vizí sociální demokracie (= vliv Nové levice). Demokratická strana je obecně pro ekologické postoje a favorizuje zachování přírodních zdrojů a snaží se prosazovat zákony pro ochranu životního prostředí.¹⁸

Mezi tradiční voliče této strany patří dělníci, jižanští černoši, členové odborů, intelektuálové a další.¹⁹ V dobách dřívějších bylo samozřejmostí, že američtí voliči kulturně a nábožensky náležející k americké katolické komunitě, byli téměř jednohlasnými voliči Demokratické strany. Tato strana byla chápána jako zastánkyně těch nejhudších a diskriminovanějších, přicházela s rozsáhlejším sociálním programem, vzdorovala etablovaným a bohatým elitám.²⁰ Dnešní situace je jiná, v osmdesátých a devadesátých letech minulého století došlo k vzestupu náboženských hodnot na politiku, rozkvět religiozity na více než 30% obyvatel našel svoji institucionální podobu v hnutí tzv. „Náboženské pravice“. *Interakce proselytismu, institucionálního dynamismu křesťanských konzervativců a duchovních potřeb a morálky velkého množství Američanů učinil z náboženství*

¹⁵ WIKIPEDIA. *Republikánská strana (USA)*. [on-line].

¹⁶ Srov. RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*, s. 43-44.

¹⁷ Srov. Tamtéž, s. 45.

¹⁸ WIKIPEDIA. *Demokratická strana (USA)*. [on-line].

¹⁹ Tamtéž, [on-line].

²⁰ MÍČKA, R. „*Katolický“ prezident Georgie W. Bush?* [on-line].

klíčový faktor ve veřejném životě a křesťanství se opět stalo centrálním rysem americké identity." „Uprostřed dvacátého století protestanti hlavního proudu volili převážně republikány, zatímco jižní, převážně evangeličtí, bílí protestanti, velká majorita Židů a majorita katolíků volili demokraty. V poslední dekádě století bílí evangeličtí protestanti mají tendenci se přesunovat na Republikánskou stranu, černí protestanti volili převážně demokraty, protestanti hlavního proudu se přesouvají k demokratům, zatímco nehispanští katolíci se přesouvají k republikánům."²¹ Mezi demokratické prezidenty lze řadit: Franklin D. Roosevelt, John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson, Bill Clinton, Barack Obama.²²

Levice: Označení „levice“ ve Spojených státech, není totožné s tímto označením v Evropě. Socialistická či komunistická levice nehrála v Americe významnou roli. Násilná levice v podstatě ve Spojených státech neexistuje, naposledy o ní lze mluvit koncem šedesátých let a začátkem sedmdesátých let, v době odporu vůči vietnamské válce.²³

1.6 Migrace do Ameriky

Mezi lety 1820 – 2000 se do Ameriky vystěhovalo přibližně 66 milionů přistěhovalců a učinili z amerického národa po stránce původu, etnické příslušnosti a náboženského vyznání značně heterogenní společenství...²⁴ Do konce dvacátého století se americká populace rozrostla téměř stonásobně. Amerika se stala multirasovou (se zhruba 69 procenty bílého, 12 procenty hispánského, 12 procenty černošského, 4 procenty asijského či tichomořského a 3 procenty ostatního obyvatelstva) a multietnickou (s žádnou převažující etnickou skupinou) zemí s 63 procenty obyvatel protestantského, 23 procenty katolického, 8 procenty jiného a 6 procenty žádného náboženského vyznání.²⁵

²¹ Srov. MÍČKA, R. „Katolický“ prezident George W. Bush? [on-line].

²² Srov. RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*, s. 45.

²³ Srov. tamtéž, s. 46.

²⁴ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 53.

²⁵ Tamtéž, s. 23.

Pokud ponecháme stranou otázku otroctví a situaci černochoů, Amerika od svých počátků představovala univerzalistickou kulturu...Amerika je historicky nejryzejším příkladem společnosti, jež se řídila kapitalistickými tržními zásadami a ty předpokládají univerzalizmus. Takové pojetí Ameriky zdůrazňuje hodnoty otevřené společnosti a staví se vstřícně k talentu a k výkonným a schopným jednotlivcům. Spojené státy jsou zemí, kde od roku 1776 až do počátku 20. století došlo k řadě liberálních a populistických revolucí, a mnoho Američanů i cizinců na ně pohlíží jako na zemi, která se k přistěhovalcům nestaví odmítavě. Pokud se přidáte „k nám“ a přijmete americké krédo, stanete se Američanem. Občanství mohou sice přistěhovalci téměř ve všech zemích světa, nicméně příslušnost k anglickému, francouzskému či německému národu je podmíněna především místem narození.²⁶

1.6.1 Proč přistěhovalci přicházeli?

V letech 1825 -1830 byl hlavním důvodem nedostatek potravin v Evropě, který hraničil až s hladomorem. Původcem byly kruté zimy v těchto letech, které zapříčinily obrovský hlad. Veliký problém této doby byl konec napoleonských válek, který přinesl nevídané daňové zatížení pro všechny Evropany. Amerika se musela zdát obyvatelům starého kontinentu skutečným rájem na zemi. V Americe se neodváděl žádný církevní poplatek, protože neexistovala žádná oficiální státní církev. Chudoba zde neexistovala, proto se nevyplácely chudinské dávky. Mzdy v Americe byly vysoké a celý příjem mohl člověk použít na rodinné výdaje. Dále v Americe neexistovala cenzura, uzákoněné třídní rozdíly, branná povinnost nebo politická policie. Cesta přes oceán byla stále levnější, což byl další významný motiv k migraci. Nejsilnějším motivem však byla laciná půda. Systém prodeje půdy představoval nejhlaskavější čin vlády v celých dějinách Spojených států. Jeho základem se stal zákon z roku 1796 stanovující cenu

²⁶ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 162-163.

pozemku na dva dolary za akr a umožňující roční úvěr na polovinu celkově zaplacené částky.²⁷

1.6.2 Novodobá migrace

„Přistěhovalcům lze poradit pouze jediné. Připravte se na všechny druhy strádání, nespolehejte se na osud nebo příznivé okolnosti, ale doufejte jen v Boha a ve svou vlastní neúnavnou píli. Pokud toužíte po klidném a spokojeném životě, raději zůstaňte doma. Stará dobrá rada: „modli se a pracuj“ není nikde více na místě než ve Spojených státech. Pravý Američan nepohrdá ničím více než leností a pasivitou. Nikoliv zábava, ale práce, nikoli blažené lenošení, ale čilý neklid jsou tím, co považujeme za pravý úděl člověka na zemi. A to má pro jeho život dalekosáhlé důsledky, přičemž nanejvýš blahodárně to působí i na morální postoje celého národa.“ (Schaff, P.)²⁸

Mezi roky 1965 a 2000 dorazilo do Spojených států 23 milionů nových přistěhovalců převážně z Latinské Ameriky a Asie. Vedle legální imigrace v této době sílila také ilegální imigrace. Asi jedna čtvrtina přistěhovalců do Spojených států v devadesátých letech vstupovala ilegálně. K přistěhovalectví přispívají chudoba i ekonomický rozvoj a blahobyt ve spojení s dostupností dopravy, pro mnoho lidí se dnes cestuje snadněji a zároveň jsou schopni nadále udržovat kontakt se svou rodnou zemí. V 90. letech se ekonomický růst, nízká nezaměstnanost a nedostatek pracovních sil ve Spojených státech projevil zvýšenou potřebou přistěhovalecké práce. Většina přistěhovalců pocházela z odlišného kulturního prostředí než hostitelská země. Veliký prospěch plynoucí z přistěhovalectví přinesl i problém s řešením kulturních konfliktů, narušením sociální soudržnosti a populistickým politikům k zneužívání xenofobních nálad.²⁹

Masové migrace, vždy přinášejí směšování příslušníků různých ras a kultur. Ve Spojených státech se v 90. letech jednalo především o Afričany, Araby, Turky,

²⁷ Srov. JOHNSON, P. *Dějiny amerického národa*, s. 235 -236.

²⁸ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 78.

²⁹ Srov. Tamtéž, s. 185-186.

Albánci, Asijci, Hispánci, bývalé Jugoslávci aj. Tito lidé si díky moderní komunikaci mohli zachovat část své kultury i sociálních vazeb. Jejich identita je spíše než identitou přistěhovalců identitou příslušníků diaspory, identitou členů transnárodního, multistátního kulturního společenství.³⁰ Na rozdíl od svých předchůdců jsou mnozí dnešní přistěhovalci kulturními míšenci, kteří vyznávají dvojí loajalitu a dvojí občanskou příslušnost. Mohutný příval přistěhovalců hispánského původu vyvolal pochybnosti ohledně americké jazykové a kulturní jednoty... Výuka národní historie na vysokých školách uvolnila prostor vyučování etnických a rasových dějin. Oslava rozmanitosti nahradila zdůrazňování toho, co mají Američané společné.³¹

2 Amerika a náboženství

2.1 Národ víry

„Rozum a zkušenost nás odrazují, abychom se domnívali, že morální duch národa lze zachovat bez opory v náboženské víře“ (George Washington)

Současné statistické průzkumy potvrzují, že Spojené státy představují nejzbožnější zemi křesťanského světa. Vykazují větší míru přijetí biblických nauk a chodí tu více lidí do kostela než v jiných zemích, snad s výjimkou katolických států typu Polska a Irska, kde se náboženství mísí s nacionalismem.³² Podle průzkumu veřejného mínění, který realizovala společnost Ipsos pro Associated Press, se pouze Mexičané blíží Američanům, pokud jde o důležitost, jakou přikládají náboženství ve svém životě. Na rozdíl od Američanů jsou však Mexičané výrazně proti angažovanosti duchovních hodnot v politice, což je důsledek jejich dějinné zkušenosti.

Výzkum, který probíhal ve Spojených státech, Mexiku, Kanadě, Velké Británii, Francii, Itálii, Německu, Španělsku, Austrálii a Jižní Koreji, ukázal,

³⁰ Srov. HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?* s. 25.

³¹ Tamtéž, s. 16.

³² Tamtéž, s. 90.

že pouze 2 % Američanů nevěří v Boha. Ve Francii a Jižní Koreji se k ateizmu přihlásilo 19 % respondentů. Výzkum znovu potvrdil propastný rozdíl mezi Amerikou a Západní Evropou, v níž, jak prohlásil papež Benedikt XVI, sekularizace po sobě zanechala prázdné kostely. Znovu otevřel diskusi v odborné veřejnosti o tom, čím je tento rozdíl zapříčiněn.³³

Americká zbožnost, jak ve snaze objasnit americký individualismus, je dobrovolná. Jinými slovy, netěší se podpoře státu. Všechny denominace si samy musí shánět finanční prostředky, pokud chtějí přežít a rozvíjet neustálý boj o udržení a rozšíření okruhu svých příznivců. Církev financované státem jsou od těchto povinností oproštěny.³⁴

Američané jsou po celé své dějiny nesmírně nábožensky založeným a převážně křesťanským národem. Osadníci sedmnáctého století zakládali své osady v Americe vesměs z náboženských pohnutek. Američané osmnáctého století a jejich vůdcové interpretovali svou revoluci převážně z náboženského a biblického hlediska. V Americe hrála Bible ústřední úlohu při formování kultury, která nemá v Evropě obdobu...³⁵ Amerika se svou religiozitou odlišuje od většiny západních zemí. Američané jsou také převážně křesťanského vyznání, což je odlišuje od většiny nezápadních národů. Jejich religiozita je daleko častěji než příslušníky ostatních národů nutí vidět svět v intencích protikladu dobra a zla. Představitelům jiných národů se tento sklon zdá pozoruhodný a mnohdy i nesmírně iritující pro hluboký moralismus, který vnáší do politických ekonomických a sociálních otázek... Většina evropských národů ve zbožnosti ani v národní hrdosti příliš nevyniká. Amerika se spolu s Polskem a Irskem naopak v obou ukazatelích pohybuje na předních pozicích... Američané ve své převážně většině ctí Boha a svou vlast, které považují za neoddělitelné.³⁶

Zmínka Božího jména v Přísaze věrnosti Ústavě názorně ilustruje hloubku americké religiozity, která z amerického národa činí jeden z nejreligiózněji založených národů světa, zejména pak pokud bychom jej srovnávali s národy jiných rozvinutých demokracií. Američané nicméně tolerují a respektují práva

³³ SPONS. „*In God we Trust*“: *Rostoucí náboženská angažovanost v USA*. [on - line].

³⁴ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 19.

³⁵ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 90.

³⁶ Tamtéž, s. 365.

ateistů a lidí bez vyznání ...³⁷ Tvůrci americké ústavy odmítli ideu státní církve ve snaze omezit moc vlády, jakož i ochránit a posílit náboženství ... Za nepřítomnosti státem kontrolovaného náboženství měli Američané nejen naprostou svobodu vyznání, ale i volnost sdružovat se do náboženských společenství a církevních organizací. V důsledku toho Američané zauímají mezi ostatními národy světa výjimečné postavení co do rozmanitosti sekt, konfesí a náboženských hnutí, přičemž téměř všechny představují tu či onu verzi protestantismu. Když do Ameriky dorazila mohutná vlna přistěhovalců katolického vyznání, integroval se po čase katolicismus do širokého spektra křesťanských náboženských společností jako jedna z jeho konfesí. Obyvatelé, kteří se „hlásili k víře“, a byli tedy členy nějaké církve, po větší část americké historie poměrně stabilně přibývalo.³⁸

Spojené státy představují jedinou zemí, kde většina praktikujících křesťanů patří k *sektám*. Existuje jich zde veliké množství, liší se navzájem kultem, jímž je třeba Stvořitele uctívat, ale všechny se shodují, pokud jde o povinnosti lidí k sobě navzájem. Každá sekta tedy uctívá Boha svým způsobem, ale všechny sekty hlásají ve jménu Boha stejnou morálku. Společnosti ani tak nezáleží na tom, zda občané vyznávají pravé náboženství, ale skutečnost, že vůbec nějaké vyznávají. Všechny sekty ve Spojených státech patří ostatně k velké křesťanské jednotě, a křesťanská morálka je všude táž.³⁹ K největším sektám patří metodisté a baptisté, ale působí tu stovky dalších. Ve zbytku křesťanského světa dominuje anglikánská, katolická, luteránská či pravoslavná *církev*. Církev jsou uspořádány hierarchicky a příslušnost k nim se přenáší z rodičů na děti. Od farníků se očekává názorová loajalita vůči kněžím a biskupům. Oproti tomu sekty jsou založeny na kongregačním principu; každá místní jednotka se opírá o dobrovolný souhlas a mladí lidé vstupují do náboženského uskupení až po dosažení náležitého věku. Církev mimo území Spojených států udržují tradicí daná pouta vůči státu.

³⁷ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, 89.

³⁸ Tamtéž, s. 92.

³⁹ Srov. TOCQUEVILLE, A. *Demokracie v Americe I*, s. 221.

Duchovenstvo je placeno z veřejných prostředků, hodnostáři jsou formálně jmenováni či stvrzováni vládou a školy čerpají státní podporu.⁴⁰

2.2 Vlivy protestantské kultury

Američané nikdy nepatřili ke zbožným hledačům jistoty prostřednictvím církevní hierarchie. Během celé koloniální éry nebyl v Americe jmenován ani jeden anglikánský biskup. Američané věřili, že bezprostřední poznání Boha vychází ze studia Písma. Téměř v každém americkém srubu osadníci vlastnili Bibli, kterou den co den pročítali. Písmo se četlo v rodinných kruzích dětem, jednotlivci o samotě a o nedělních bohoslužbách v kostelech. Lidé uměli řadu pasáží z písma nazpaměť, procházeli kurzy čtení Bible, kde za jeden rok přečetli celý text Starého zákona. Jazyk Písma se přenesl i do hovorové řeči, či psaného projevu. Přímé chápání Božího slova a jeho blízkost se utužovala i díky nedělním kázáním. Duchovní s celým společenstvím věřících procházel jednotlivé pasáže Bible, nakonec každý mohl rozhodnout, co který příběh znamená „ve světle, které mu všemohoucí Bůh poskytl“.⁴¹

Novoanglické náboženství pomáhalo kolonistům při budování nové společnosti. Zakládali osady v Božím jménu. Tento přístup však také pobízel k nonkonformním postojům. Protestantismus byl v podstatě reakcí na oficiální církevní dogmata a praxi. Pro kolonisty a pro celé jádro protestantské společnosti, kterou si chtěli vytvořit, byla svoboda a náboženství neoddělitelné. Do Ameriky je přivedla touha po obojím.⁴² V římskokatolické církvi či v té podobě anglikánství, kterou v Anglii vytvářel Karel I. se svým canterburským arcibiskupem Laudem, neviděli svobodu, ale nejtěžší područí. Zbožnost si spojovali se svobodou, protože bez svobody svědomí se zbožnosti nedalo dosáhnout.⁴³

⁴⁰ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*. s. 19.

⁴¹ Srov. JOHNSON, P. *Dějiny amerického národa*, s. 41-42.

⁴² Tamtéž, s. 41-42.

⁴³ Tamtéž, s. 42.

Protestantismus v Americe v nejobecnějším smyslu vychází z víry v nesmiřitelný protiklad dobra a zla, práva a bezpráví. Američané jsou daleko častěji než Kanadčané, Evropané nebo Japonci ochotni věřit, že „existují naprosto exaktní kritéria pro posouzení toho, co je správné a nesprávné“, a že tato kritéria lze aplikovat na „jakoukoliv situaci“, spíše než se domnívat, že žádná taková vodítka neexistují a že dobro a zlo závisí pouze na okolnostech Protestantismus, republikánství a individualismus jsou zde jedno a totéž. Protestantská kultura učinila z amerického národa nejindividualističtější národ světa.⁴⁴

Anglosaská protestantská kultura byla tím, co měli všichni Američané společné... co je odlišovalo od jiných národů. V posledních desetiletích dvacátého století však začala prestiž i charakter této kultury ohrožovat nová vlna přistěhovalců z Latinské Ameriky a Asie, popularita ideologie multikulturalismu a sociální diverzity... šíření španělštiny jako druhého amerického jazyka a hispanizační tendence v rámci americké společnosti, volání po legitimizaci skupinových identit založených na rasové, etnické a sexuální odlišnosti...⁴⁵

Americké protestantské sektářství posiluje společenský a politický individualismus – a naopak. Od příslušníka sekty se očekává, že bude dodržovat určitý mravní kodex, určovaný osobním smyslem pro spravedlnost, niterným vztahem k bohu a často i vlastním výkladem biblických pravd, výkladem, který není stanovován biskupy ani státem. Americké sekty vždy vycházely z předpokladu, že lidská přirozenost může směřovat k dokonalosti, a vedly tak ke zrodu moralistického národa. Církev v institucích zřízených člověkem spatřují výtvar poznámenaný hříchem, a tak země ovládané církvemi tíhnou k moralizování mnohem méně. Církev zdůrazňují neodstranitelnou slabost a hříšnost člověka, a nekladou proto na jedince ani celé národy tak přísná měřítká jako sektáři, kteří se k porušení daných mravních pravidel stavějí méně smířlivě.⁴⁶

Vliv sektářských hodnot a jejich působení v politické oblasti můžeme spatřovat i v tom, jakým způsobem různé národy reagují na nejtěžší zkoušku

⁴⁴ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 76-77.

⁴⁵ Tamtéž, s. 10

⁴⁶ LIPSET, S. M. *Dvousetná zbraň*, s. 20.

občanské věrnosti a celonárodní shody, jakou je účast jejich země ve válce... Jak víme, státní církve nejen nepotvrdily moc daného vládce, například božské posláni krále, ale navíc také vyjádřily souhlas s válkami, v nichž se příslušný národ ocitl, a vyzvaly lid ke službě a poslušnosti. ... Američané se chovají odlišně. Při každém konfliktu, jehož se Spojené státy zúčastnily, se zrodilo mimořádně silné protiválečné hnutí – s důležitou výjimkou druhé světové války, která pro Američany začala útokem zvenčí. Američané nezachovávají věrnost „své zemi v dobrém i zlém“, nýbrž zachovávají věrnost „svému svědomí“.⁴⁷

2.3 Křesťanství v USA

Největší část anglické Ameriky byla osídlena lidmi, kteří poté, co unikli papežské autoritě, se nepodřídili žádné náboženské svrchovanosti. Do Nového světa přinesli křesťanství, které nelze nazvat jinak, než demokratické a republikánské. Tento faktor měl neuvěřitelně příznivý vliv na zavedení demokracie a ustanovení republiky, kde byla od počátku politika a náboženství ve shodě. Později, cca před padesáti lety, do Spojených států migrovalo i irské obyvatelstvo, katolicismus tak získal nové stoupence.⁴⁸

Spojené státy jsou ve všech ohledech nejvíce nábožensky a křesťansky založenou zemí na světě; a to proto, že se zde náboženství těší největší svobodě.“ Velké množství a rozmanitost církví, náboženských škol, misijních aktivit, jakož i velké procento lidí navštěvujících pravidelně bohoslužby, to vše měly být jasné „symptomy bytostně křesťanského založení národa, přičemž v tomto rysu své národní povahy Američané již dnes daleko předstihují většinu starých národů křesťanské Evropy“.⁴⁹

„Neexistuje národ, napsal Tocqueville, „kde by křesťanské náboženství disponovalo větší mocí nad duší národa, než je tomu v Americe... Křesťanství zde tudíž vládne bez omezení na základě univerzálního konsensu.“ „Jsme křesťanským národem,“ vyslovil se výbor Senátu v roce 1853, „téměř veškeré

⁴⁷ LIPSET, S. M. *Dvousetná zbraň*, s. 20.

⁴⁸ Srov. JOHNSON, P. *Dějiny amerického národa*, s. 219-220.

⁴⁹ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 92.

naše obyvatelstvo se ztotožňuje s některou křesťanskou konfesí“. Uprostřed občanské války Lincoln rovněž charakterizoval Američany jako „křesťanský národ“. V roce 1892 Nejvyšší soud opětovně potvrdil, že „toto je křesťanský národ“...V roce 1917 přijal Kongres zákon, jímž se vyhlášoval Den modliteb na podporu válečného úsilí a který potvrzoval státu Ameriky jako křesťanské země. V roce 1931 Nejvyšší soud potvrdil své dřívější postoje: „Jsme křesťanským národem, jehož jednotliví příslušníci vzájemně respektují své individuální náboženské přesvědčení a s vděčností přijímají svou podřízenost Boží vůli“⁵⁰

Je Amerika křesťanským národem? Statistiky ukazují, že ano; 80 až 85 procent Američanů se dlouhodobě hlásí ke křesťanství. Je však velký rozdíl mezi vládní podporou náboženství jako takového, k níž mnoha rozličnými způsoby vskutku dochází, a vládní podporou pouze jednoho jediného náboženství, a to i v případě, kdyby oním vyvoleným náboženstvím mělo být křesťanství ... Občané jiné než křesťanské víry se zde právem mohou cítit jako cizinci, protože oni nebo jejich předkové se do této „cizí země“ přistěhovali až poté, co byla kolonizována a osídlena křesťany. Tytéž pocity odcizení by zakoušeli křesťané, kdyby se vystěhovali do Izraele, Indie, Thajska nebo Maroka.⁵¹

Po více než dvě století definovali Američané svou identitu v opozici ke katolicismu. Katolický živel byl zprvu potírán a eliminován a posléze byl vystaven pronásledování a diskriminaci. Nakonec však americký katolicismus do sebe asimiloval mnoho charakteristik svého protestantského okolí a byl naopak sám asimilován do středního proudu amerického náboženství. Tyto procesy proměnily Ameriku z protestantské země v křesťanskou zemi s protestantskými hodnotami.⁵²

Profesor R. L. Bruckberger, francouzský dominikán a znalec amerického náboženství, ve své knize *The Image of America*, kritizuje své katolické bratry a sestry za to, že přejali americký protestantský pohled na náboženství a mravnost. Vyjádřil i obavu, že se američtí katolíci v současné době podobají spíše americkým baptistům a presbyteriánům, než evropským

⁵⁰ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 104-105.

⁵¹ Tamtéž, s. 89.

⁵² Tamtéž, s. 98-99.

či latinskoamerickým katolíků. K otázkám morálky, se podle Bruckbergera vyjadřují američtí katolíci tak, že jejich názory neodpovídají katolickým měřítkům.⁵³

2.3.1 Postavení vyznavačů s jiným než křesťanským vyznáním

Poměrně malý početní přírůstek Američanů jiného než křesťanského vyznání nevyhnutelně vyvolává otázku jejich postavení v zemi s převážně křesťanským obyvatelstvem a se sekulární vládou. Ve hře přitom mohou být i takové praktické otázky, jako kdy má být muslimským ženám dovoleno nosit šátky, sikhským mužům vousy a turbany. Američané se vesměs pokoušeli obyčejně jiných než křesťanských skupin tolerovat a vytvářet pro ně prostor. Specifická povaha amerického křesťanství, protestantské hodnoty a ústavou zaručená svoboda vyznání znamená, že by jiným než křesťanským uskupením měla, a v praxi také je dána, naprostá volnost praktikovat a šířit svou víru. Američané se ve vztahu k náboženstvím vyznačují poměrně velkým liberalismem: všechna podle nich zasluhují respekt.⁵⁴

2.4 Židovství v USA

Největší proud židovských imigrantů do Ameriky přišel v letech 1881 až 1924, kdy z východní Evropy, především z Ruska, dorazilo ke břehům Ameriky zhruba 2,5 milionu lidí... Po první světové válce příliv imigrantů zeslábl a po roce 1924, kdy byla imigrace zákonem výrazně omezena, vyschl téměř docela. Dvě desetiletí mezi válkami byla poznamenána asi nejsilnějšími antisemitskými náladami v celé americké historii – projevilo se to například tím, že mnohé elitní univerzity na východním pobřeží omezily počty židovských studentů.⁵⁵ Židé si však v Americe dříve než kdekoli jinde vydobyli uznání a postavení plnoprávných

⁵³ Srov. LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 69.

⁵⁴ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 107.

⁵⁵ RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika. O volbách a nejen o nich*, s. 189-190.

občanů. Čelili ve Spojených státech mnohem menší diskriminaci než v jakékoli jiné zemi s převahou křesťanského obyvatelstva.⁵⁶ Američtí Židé se přizpůsobili převažujícímu protestantskému uspořádání společnosti. Začali se sdružovat v nezávislých společenstvích a opustili princip hierarchicky uspořádaných komunit, jímž se vyznačovalo židovstvo mnoha evropských zemí.⁵⁷

Největší města s židovským obyvatelstvem jsou dnes New York, Los Angeles, Miami a Chicago. Židé patří k majetnějším vrstvám obyvatelstva, nevlastní nejvíce peněz, ale obecně se řadí mezi vyšší střední třídu. Jsou velmi silně zastoupeni v akademických profesích, v žurnalistice, v medicíně a ve vedoucích manažerských pozicích...⁵⁸

Mezi hlavní příčiny židovského úspěchu patří důraz na vzdělání, jehož původní inspirace je náboženská a který v sekularizované podobě přispíval už od raného středověku k výjimečnému intelektuálnímu vlivu Židů. Další skutečností je, že jsou Židé spjatí s městským prostředím, díky čemuž se snadněji prosadí v centrech obchodního a intelektuálního života. Dokáží se lehce ztotožnit se středostavovskými normami a zvyky a touží po dosažení úspěchu jsou schopni odložit uspokojení z plodů své práce na později. Židé jsou v tomto směru mnohem zdatnější než ostatní americké etnické skupiny.⁵⁹

Americká výjimečnost ve vztahu k Židům vyplývá ze skutečnosti, že Spojené státy sice pro Židy ontologicky ani existenciálně nepředstavují, a nemohou představovat – „jejich vlast“ v tom smyslu, v jakém to platí o Izraeli, nicméně nabídly jim mnohem vlídnější a vstřícnější domov než jakékoli jiné místo na světě, nepočítá –li se samotný Izrael... V čem je Amerika tak odlišná? Američtí Židé nebyli na základě odlišnosti svého náboženství vytlačeni na okraj společnosti jakožto „cizinci“, neprošli historickou zkušeností života v ghettu, nečelili pogromům. Díky hluboké strukturální spřízněnosti kalvínského puritánství a judaismu získali Židé v Americe velký a stále rostoucí vliv na společenský

⁵⁶ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 160.

⁵⁷ Tamtéž, s. 165.

⁵⁸ RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika. O volbách a nejen o nich*, s. 190.

⁵⁹ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 172-173.

a kulturní život. V posledních letech se tu také dostává do širšího oběhu termín „židovsko-křesťanský“.⁶⁰

2.5 Rozlišení politického náboženství a občanského náboženství

Politické náboženství se týká způsobu, jakým je politická aktivita pojímána. Je prožívána a reprezentována prostřednictvím víry, mýtů, obřadů a symbolů vztahujících se k sakralizované sekulární entitě, která je předmětem víry a oddanosti... Politické náboženství je formou sakralizace politiky vyznačující se výlučností a radikalismem; odmítá žít bok po boku s jinými ideologiemi a politickými hnutími, neuznává nezávislost jedince vzhledem ke společnosti, předepisuje jako povinnost dodržování svých příkázání a účast na politickém kultu, posvěcuje násilí jako legitimní zbraň proti nepřátelům a jako nástroj obrody; vůči zavedeným tradičním náboženstvím zaujímá nepřátelský postoj a snaží se je zničit, nebo s nimi žije ve vztahu symbiózy víry a mýtů, přičemž mu ponechává podřadnou a pomocnou roli.⁶¹

Občanské náboženství je formou sakralizace kolektivní politické entity, která se neztotožňuje s ideologií určitého politického hnutí, prosazuje oddělení státu od církve, a přestože postuluje existenci nadpřirozené, božským zásahem vytvořené bytosti, koexistuje s tradičními zavedenými náboženstvími, aniž by se ztotožňovalo s nějakým náboženským vyznáním; jako společná občanská víra je nadstranická a nadnáboženská, uznává širokou nezávislost jedince na posvěcené společnosti a obyčejně apeluje na spontánní dodržování etických zákonů společnosti a kolektivní liturgie...⁶²

Tato rozlišení samozřejmě nejsou úplně přesná a nevylučují možnost společných prvků nebo vzájemného prolínání. I občanské náboženství se může za jistých podmínek stát netolerantním a radikálním. Zrod politických náboženství předpokládá prvky modernizace, sekularizace, nezávislosti politického rozměru

⁶⁰ LIPSET, S. M. *Dvousetná zbraň*, s. 163.

⁶¹ GENTILE, E. *Politická náboženství*, s. 186.

⁶² Tamtéž, s. 186

na tradičních náboženstvích a oddělení státu od církve. Nelze však říci, že neexistuje spojení mezi náboženstvími tradičními a náboženstvími politickými. Tento vztah je však velice složitý a záleží na mnoha faktorech dle historických událostí. Sakralizace politiky sebou vždy nemusí přinášet nepřátelský postoj vůči tradičním náboženstvím. Jako příklad země, kde je sakralizace politiky přímou odnoží tradičního náboženství a vycházejí bok po boku bez konfliktu, je ukázka amerického občanského náboženství.⁶³

2.6 Civilní náboženství v USA

Ve Spojených státech se náboženství pojí s celou řadou patriotických sentimentů a rituálů, což mu propůjčuje neobyčejnou sílu. Směšování náboženských a vlasteneckých postojů je charakteristickým rysem amerického civilního náboženství ... umožňuje Američanům skloubit sekulární politické zřízení s nábožensky fundovanou společností, smířit Boha se svou zemí tak, aby získali pro svůj patriotismus náboženské požehnání a aby své náboženské víře dodali punc politické legitimacy a mohli tak potenciálně protikladné sympatie skloubit v jednu jedinou oddanost jejich Bohem vyvolené zemi.⁶⁴

Pojem „civil religion“ tj. civilní náboženství poprvé použil Jean Jacques Rousseau k označení celku obecných, náboženských, teistických přesvědčení nezbytných pro fungování moderního státu. V průběhu 19. a 20. století se „civilní náboženství“ rozvinulo jak ve Francii, tak ve Spojených státech amerických. Viditelné prvky civilního náboženství lze zaznamenat i v jiných zemích, ale jedinou zemí, kde náboženské prvky pronikly politickou a kulturní oblastí zcela výjimečným způsobem, jsou pouze uvedené Spojené státy americké. Z tohoto důvodu se také hovoří o „*American civil religion*“.⁶⁵

„Americké civilní náboženství“ – je soubor hodnot a představ zakotvených v univerzální a transcendentální náboženské realitě, které na základě americké zkušenosti posvěcují politický systém Ameriky a jsou zdrojem loajality jejích

⁶³ Srov. GENTILE, E. *Politická náboženství*, s. 186-187.

⁶⁴ HUNTINGTON, S. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 110.

⁶⁵ Srov. TEOLOGICKÉ TEXTY. *Americké civilní náboženství*. [on-line].

občanů. Toto civilní náboženství je kompatibilní s každou křesťanskou denominací či dokonce jen deismem, je slučitelné i s mnohým nekřesťanským náboženstvím, není však slučitelné s ateismem, protože předpokládá existenci Boha. Jedná se o sekulární společenskou víru v určité výlučné společenství lidí s výlučnými hodnotami, symboly, ve které je vkládána až náboženská víra – tedy víra v jejich absolutní nezpochybnitelnost a vyvolenost daného společenství. Američané se na základě toho cítí být vyvolenými Bohem⁶⁶

V civilním náboženství se může angažovat každý občan. Je formulováno velmi obecně. Rozhodující zde je, aby tento občan považoval za závazné tvrzení, že Bůh si vyvolil Ameriku, aby působila pro dobro celého lidstva.⁶⁷ Přesto, že v USA dominuje židovsko-křesťanská tradice, ve všech výrocích politiků se vyskytuje pouze slovo Bůh. Nikoliv Ježíš.⁶⁸ Jako příklad existence civilního náboženství v USA, zde může posloužit inaugurace prezidenta J. F. Kennedyho z 20. ledna 1961. Každý prezident musí v inaugurační den vyhlásit svůj program. Kennedy se v něm několikrát odvolal na Boha a na to, že Američané musí plnit jeho vůli. Přestože byl Kennedy katolíkem, nemluvil o Ježíši Kristu, ale obecně o Bohu, aby se s ním mohli identifikovat také členové jiných náboženství.⁶⁹ To je základní rys *civil religion* – její obecná, vše obsahující povaha. Jinou její vlastností je to, že je politiky používána pro ospravedlnění politických rozhodnutí – ve prospěch určitých sociálních, politických, a dokonce ekonomických procesů.⁷⁰

Toto občanské náboženství stojí na čtyřech ideových elementech:

- americký systém vlády spočívá na náboženském základě, předpokládá nejvyšší bytost. Názor tvůrců Konstituce byl, že republika může přežít jen mezi lidmi inspirovanými náboženstvím a morálkou. Huntington říká: „*Odmítnutí Boha je výzvou fundamentálnímu principu na němž stojí americká společnost a vláda*“.

⁶⁶ ŠULCOVÁ, M. *Samuel Huntington: Kam kráčíš Ameriko? Krize americké identity*. [online].

⁶⁷ Srov. TEOLOGICKÉ TEXTY. *Americké civilní náboženství*. [on-line].

⁶⁸ Tamtéž. [on-line].

⁶⁹ Srov. tamtéž. [on-line].

⁷⁰ Tamtéž. [on-line].

- víra, že Američané jsou Božím vyvoleným lidem, že Amerika je „nový Izrael“ s Božsky posvěcenou misí činit dobro v tomto světě, jde zde o zvlášť předurčený úděl „*Novus Ordo Saeculorum*“.

- v politice a veřejném životě převládající religiózní prvky, zmínky a symboly, rituály a ceremonie – prezidentská přísaha na Bibli, nápisy na americké měně / *In God we trust* /, vzývání Boha ve veřejných projevech / *God save America* /

- národní svátky, ceremonie a aktivity mají náboženskou auru a zastávají náboženské funkce./ Den díkůvzdání, Deklarace nezávislosti, Listina práv, projev M. L. Kinga *I have a dream*, inaugurační řeči amerických prezidentů /.

Americké civilní náboženství je nenedominační národní náboženství s křesťanským symbolismem, které transcenduje jednotlivé konfese a díky němuž má systém amerických hodnot i politická sféra náboženský rozměr. Toto „náboženství“ má původ v křesťanství, obsahuje množství biblických archetypů, je to jakési „křesťanství bez Ježíše Krista“. Naproti tomu americké krédo - soubor základních idejí politického zřízení lze chápat jako protestantismus bez Boha, „sekulární víru národa s duší církve“.⁷¹

Americké civilní náboženství má nekonfesijní, celonárodní a nikoliv explicitně křesťanský charakter. Je však bytostně křesťanské co do svého původu, obsahu, charakteru a tónu. Bůh, v něhož Američané věří, je bezpochyby křesťanský Bůh Hospodin.⁷²

Americké občanské náboženství je čistě občanským přesvědčením, které stojí v základech americké demokratické politické kultury. Je projevem zvláštní náboženské formy, jež neodpovídá žádnému konkrétnímu náboženskému vyznání občanů Spojených států. Jde o soustavu přesvědčení, mýtů a symbolů, které dodávají politické podstatě systému, jeho dějinám a institucím legitimitu a hodnotový, transcendentní základ. Ačkoli má toto občanské náboženství svůj základ v puritánském protestantismu a v biblické tradici, stalo se postupem doby čistě občanským přesvědčením nezávislým na jakékoli konfesi. Pro občany Spojených států je tak, navzdory mnohým problémům a obdobným tendencím

⁷¹ MÍČKA, R. *Význam náboženství pro identitu Spojených států amerických podle S. P. Huntingtona*, s.26.

⁷² HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 112.

jako v Evropě, jistou konstantou, ve které se zachovaly jisté „zbytky křesťanské tradice“.⁷³

2.6.1 Amerika jako nový Izrael?

Američané své zemi a jejímu politickému krédu přisuzují „řadu atributů a funkcí náležitých církvi“. Celý systém amerických hodnot i politické sféry získává díky „občanskému“ či „civilnímu“ náboženství, také náboženský rozměr. Spojené státy jsou jejím lidem chápány jako nový Izrael, kde Evropa představuje Egypt, ve kterém vyvolený lid trpěl pronásledování a trápení, kdežto v Americe, měl možnost žít v klidu a těšit se ze svobody v této zaslíbené zemi. Bůh tak nastolil nový společenský pořádek, který se má stát světlem pro všechny ostatní národy.⁷⁴ Důležitou součástí amerického sebevědomí je přesvědčení, že americký národ je zvláštním způsobem vyvolen a veden Bohem a že má nějaké poslání, dějinnou misi ve světě. Zároveň je to ale národ poddaný Božímu soudu, musí věrně plnit úlohu, kterou mu Bůh dal.⁷⁵ Pro pochopení této ideologie je nutné nevnímat individualismus jako povahový rys jedince, ale jako mravní standard pro poměrování života celého společenství i jeho institucí.⁷⁶

Samotný důraz, který protestantská sektářská tradice klade na náboženskou vyvolenost Spojených států, vede k představě, že pokud se země odchyluje „od svých závazných povinností“, pak se řítí rovnou do pekel.⁷⁷ V jiných křesťanských zemích vyzývají denominace státních církví své věrné, aby se podvolili státní autoritě. Američtí sektáři naopak považují za samozřejmé, že jedinec má uposlechnout nikoli stát, nýbrž své svědomí.⁷⁸

Američané cítí osobní odpovědnost v boji za odstranění zla. Spor, který vyvrcholil občanskou válkou, spočíval v tendenci obou stran, které nahlížely na protivníka jako na nenapravitelného hříšníka. Také donedávna pouze americký

⁷³ MÍČKA, R. *Boublíkovo pojetí titanismu a hledání podstaty krize evropské civilizace*, s. 171.

⁷⁴ Srov. LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 69.

⁷⁵ TEOLOGICKÉ TEXTY. *Americké civilní náboženství*. [on-line].

⁷⁶ Srov. LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 69.

⁷⁷ Tamtéž, s. 69.

⁷⁸ Tamtéž, s. 69.

fenomén, odmítání vojenské služby z důvodu svědomí, má souvislost s protestantským sektářstvím. Duchovně založení jedinci mají nést osobní odpovědnost a pouze naslouchat svému svědomí, v těchto vojenských otázkách.⁷⁹

Moralizování se neodráží pouze v protiválečném aktivismu. Rovněž podpora války je mravním aktem – a vlastenecké chování právě tak. I zde se Amerika liší od většiny ostatních zemí. Spojené státy v mnoha různých válkách trvaly na „bezpodmínečné kapitulaci“ nepřítele. Tento požadavek vychází z úvahy, že Američané – jakožto národ hájící určité principy – mohou rozpoutat válku pouze z mravních důvodů. Ke zdůvodnění ozbrojeného boje si stanovují mravní cíle, kupříkladu „obranu světové demokracie“.⁸⁰

3 Amerika a hodnoty

Americké hodnoty jsou produktem specifické anglosaské protestantské kultury prvních amerických osadníků sedmnáctého a osmnáctého století. Mezi klíčové elementy této kultury patří: anglický jazyk; křesťanské hodnoty; religiozita; anglosaské pojetí vlády práva, zodpovědnosti politických vůdců a práv jednotlivců; a v neposlední řadě i hodnoty odvozené z tradic protestantismu, jako jsou individualismus, etika práce a víra, že lidé mají schopnost a zároveň povinnost vybudovat pro sebe ráj na zemi...⁸¹

Americká identita vstoupila s novým stoletím do nové fáze. Její prestiž a obsah jsou v této fázi formovány novým typem americké zranitelnosti vůči vnějšímu útoku a novým obratem k náboženství, jakýmsi novým typem duchovního obrození, které jde ruku v ruce s renesancí víry po celém světě.⁸²

Americké hodnoty byly vytvořeny lidmi s typickou anglosaskou protestantskou kulturou... Jejich demokratické instituce jsou produktem praktické zkušenosti, zvyků, názorů, jedním slovem, ryze amerických obyčejů. „My, lid

⁷⁹ Srov. LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 69-70.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 70.

⁸¹ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 9.

⁸² Tamtéž, s. 337.

Spojených států,“ musel být nejprve vybaven společnou etnicitou, rasou, kulturou, jazykem a náboženstvím, než si mohl „určit a schválit tuto Ústavu Spojených států amerických“. ⁸³ I když Ústava Spojených států zaručuje odluku státu a církví, 40 % procent Američanů je přesvědčeno, že by náboženští představitelé měli výrazně ovlivňovat zákonodárce. Například ve Francii je 85 % obyvatel přesvědčeno, že by duchovní neměli v tomto směru vyvíjet žádné aktivity. Daniel Conkle, který vyučuje právo a náboženství na univerzitě v Indianě, deníku Independent sdělil, že „tato čísla by neměla nikoho překvapovat. Pojetí odluky státu a církví ve Spojených státech totiž neznamená odluku náboženství a politiky. Jinými slovy, Američané jsou přesvědčeni, že stát a církev, jakožto instituce, mají být odděleny. Nejsou však přesvědčeni o tom, že náboženské hodnoty mají být nějak vyloučeny ze života společnosti a stát se něčím soukromým.“ ⁸⁴

Americké hodnoty si sotva udrží prestiž, když se Američané vzdají anglosaské protestantské kultury, ve které jsou zakořeněny. Multikulturní Amerika se časem stane Amerikou mnoha světových názorů, přičemž příslušníci různých kultur budou vyznávat politické hodnoty a principy příznačné pro tyto kultury. ⁸⁵

Americké krédo lze shrnout pěti slovy: svoboda, rovnost, individualismus, populismus a laissez faire... Uvedené hodnoty odrážejí absenci feudálních struktur, monarchie a šlechty. Spojené státy jakožto zcela nové uskupení neznaly ukotvení ve společenské hierarchii a statutárních odlišnostech, jaké znají společnosti postfeudální a společnosti organizované na monarchickém principu. Postfeudální společnosti se proměnily v systémy, v nichž si povědomí o třídních rozdílech a úcta ke státu uchovaly svou důležitost – přinejmenším v porovnání se Spojenými státy. ⁸⁶

⁸³ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 341.

⁸⁴ SPONS. „*In God we Trust*“: *Rostoucí náboženská angažovanost v USA*. [on - line].

⁸⁵ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 341.

⁸⁶ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 18-19.

3.1 Společnost přepychu a liberálního individualismu a návrat tradičních hodnot

Současná západní společnost, tedy i americká, se vyznačuje výrazným konzumním postojem, který je charakterizován zdůrazňováním práva člověka na nezbytné věci pro všechny, tzn. všeobecná obliba uznávaných značek, výrobků, které člověka s nižším statusem jakoby přibližovala do vyšší vrstvy a s ní spojenou prestiž (uznání).⁸⁷

Nový systém je oslavou spojení přepychu a liberálního individualismu. Zkrátka a dobře se nám před očima rozmáhá nová kultura luxusu, která bývala výsadou uzavřené společnosti. Rozvíjí se masový kult značek, šíří se kopie, množí se napodobování a padělání...Tolik proměn vyžaduje, abychom se znovu zamysleli nad společenským a individuálním smyslem nákladné spotřeby, a stejně tak i nad úlohou rozlišujících strategií a symbolických střetů sociálních skupin, které tradičně společnost strukturují⁸⁸

V této situaci se objevuje snaha po návratu „starých hodnot“, všeho klasického, inflace starožitného a „autentického“. Takže na jedné straně roste žízeň po novinkách (postmoderní jev) a na druhé straně dochází k zlidovění „nadčasového“ dědictví minulých generací a velkých historických značek. Nově se zhodnocuje vše, co by bylo součástí zaprášeného konformismu... naše doba se obrátila nazpět, zmocnilo se nás zaujetí pro dědictví minulých generací a pro všechno to, co nepodléhá módě, všude se oslavují tradice, kontinuita a „památná místa“. Současné posvěcení přepychu doprovází nový vztah k dědictví nevídaným zhodnocením minulosti, postmoderní touhou smířit tvorbu s trváním a módu s nadčasovostí.⁸⁹

⁸⁷ LIPOTEVSKY, G. *Věčný přepych*, s. 11.

⁸⁸ Tamtéž, s. 11-12.

⁸⁹ Tamtéž, s. 12-13.

3.1.1 Západní hodnoty versus svět Islámu

Nepřátelský postoj muslimů ke Spojeným státům pramení z mnoha faktorů, jde např. o obavy z americké moci, závisti k americkému bohatství, z odporu k tomu co je vnímáno, jako americká nadvláda a vykořisťování. Velice podstatné je zde i nepřátelství k americké kultuře, a to jak sekulární, tak religiózní, pojmávané jako antiteze muslimské kultury. Tyto postoje propagují tisíčovky metres (*pozn. metresa = islámská vysoká škola pro bohoslovce a právníky*⁹⁰) škol od jihovýchodní Asie až po severní Afriku. Muslimové hledí na Ameriku jako na nepřitele. Pokud je to osud, který Američané nemohou změnit, nezbyvá jim nic jiného, než se s ním smířit a přijmout opatření, aby se s ním dokázala vyrovnat.⁹¹

Každý americký prezident, stojí v čele státu s obrovským zázemím, má možnost volby - může využít vojenský potenciál a zachovat se jako „hard power“ nebo vsadit na sílu finančních investic a lákavost vzoru americké demokracie. Joseph Nye vidí pravé umění ve schopnosti umět používat obě možnosti, stvořit dostatečně účinnou směs zahraniční politiky s využitím armády, tajné služby, hospodářských sankcí i diplomatických jednání. je samozřejmě nesmyslné vyjednávat s Al-Káidou, neboť její vůdcové nejsou americkými ideály ani zdaleka osloveni. Na druhou stranu lze působit na mladé muslimy tak, aby se z nich nestali Bin Ladinovi rekruti. Například Obamova řeč v Káhiře o Americe, která naslouchá, která zastává své hodnoty a hledí na hodnoty ostatních, může ztížit práci teroristickým verbířům.⁹²

Bushova administrativa možnost využití „soft power“ odmítala, nepochopila podle Nye jakou moc má americký model sám o sobě. Na druhou stranu Obamův přístup k Afghánistánu se od Bushova příliš neliší, poslal tam dokonce o 21 000 vojáků víc. Přesto nelze podle politologa vždy reagovat na tvrdou strategii jemnou odpovědí. Americkou pozici v Afghánistánu prý jasně definovala Hillary Clinton, nejdříve přijdou ozbrojené síly, pak diplomacie a teprve potom

⁹⁰ *Slovník cizích slov*, s. 183.

⁹¹ Srov. HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 360.

⁹² VÁVROVÁ, T. *Amerika, která naslouchá*. [on-line].

může nastoupit rozvoj. Na rozdíl od Bushe, Obama americkou zahraniční politiku skoro demilitarizoval, tvrdí Nye.⁹³

3.2 Hodnota života versus otázka potratu

Otázka, která v Americe vyvolává nejprudší vášně, je potrat, jež levice definuje jako právo ženy na nakládání s vlastním tělem a se svou budoucností, zatímco pravice zdůrazňuje právo embrya, jež pojímá už jako lidskou bytost, narození a život. Potrat povolují zákony v mnoha evropských katolických zemích. Církev jej sice oficiálně odmítá, věřící se tu ovšem neuchylují k extrémním projevům protestu, který můžeme sledovat u amerických katolíků, kteří si osvojili moralizování v protestantském stylu.⁹⁴

Umělé potraty byly jedním z nejžhavějších společenských témat v sedmdesátých a osmdesátých letech, poté, co v roce 1973 rozhodl Nejvyšší soud v kauze *Roe versus Wade*, že umělé přerušování těhotenství není v rozporu s ústavou.⁹⁵ V prosinci 2003 podepsal prezident Bush zákon zakazující interrupce v druhém trimestru těhotenství, což ovšem vyvolalo legislativní bitvu, která v průběhu roku 2004 přinesla pár lokálních soudních rozhodnutí prohlašujících tento zákon za protiústavní.⁹⁶

Současný prezident USA Barack Obama, se stal nejagresivnějším pro-potratovým prezidentem v celé americké historii. Přes veškerou propagaci při všech možných příležitostech, i na oficiálních webových stránkách Bílého domu, se ukazuje z průzkumů veřejného mínění, že podpora zabíjení nenarozených dětí mezi Američany klesá. Nově zvolený prezident chce obnovit i tzv. potrat částečným porodem, který v současné době odmítá 82% Američanů. Tato metoda byla zakázána předchozím prezidentem Georgem W. Bushem.

⁹³ VÁVROVÁ, T. *Amerika, která naslouchá*. [on-line].

⁹⁴ LIPSET, S. M. *Dvousečná zbraň*, s. 72.

⁹⁵ RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika. O volbách a nejen o nich*, s. 193.

⁹⁶ Tamtéž, s. 194

(Pozn. Potrat částečným porodem je velice barbarský způsob přerušení vysokého stupně těhotenství, kdy je plod zabit probodnutím lebky a vysátím mozku).⁹⁷

Den po zvolení prezidenta Obamy bylo hnutí *Americans United for Life* zavaleno žádostmi o petici, aby nový prezident nerušil zákony, které existují na ochranu nenarozených dětí. V případě, že současný americký prezident nebude chtít přijít o přízeň voličů, bude muset upustit od prosazování takto radikálních bodů své agendy. Jeho pro-potratovou politiku podporuje pouze jedna třetina Američanů.⁹⁸

3.3 Amerika se obrací k náboženství

Huntington se zamýšlí nad otázkou, zda Amerika ztrácí svou křesťanskou identitu. Ve prospěch tohoto chápání se zpravidla uvádějí dva argumenty:

- nekřesťanská náboženství expandují a Američané se stávají multireligiózním a ne již jen multidenominačním lidem.
- Američané ztrácejí svou náboženskou identitu a stávají se sekulárními, ateistickými, materialistickými a indiferentní ke svému náboženskému dědictví.

Platnost obou těchto argumentů Huntington popírá. K prvnímu uvádí, že množství etnik včetně muslimů tvoří a bude i nadále tvořit výraznou menšinu. Imigranti nekřesťanských náboženství jsou zdaleka v menšině ve srovnání s množstvím imigrantů z Latinské Ameriky a Filipín, z nichž většina jsou katolíci. Většina imigrantů z Asie do USA jsou taktéž převážně křesťany, včetně Arabů opouštějících netolerantní muslimské prostředí. Dostupné údaje nepotvrzují zásadní sekularizační trendy za posledních 50 let v USA co se týká víry v Boha a náboženské praxe / v roce 1944 věřilo 96 procent v existenci Boha, v roce 1968 98 procent, v roce 1995 96 procent /, vliv náboženství na život jednotlivců má dokonce vzestupnou tendenci, takže se spíše zdá, že na počátku dvacátého prvního století se Spojené státy stávají spíše více než méně křesťanské, co se týče náboženského složení. Jedinou výjimku z tohoto trendu tvoří ovšem katolická

⁹⁷ Srov. PRO-ŽIVOT, *Nemaluj Obamu na zed'*. [on-line].

⁹⁸ PRO-ŽIVOT, *Nemaluj Obamu na zed'*. [on-line].

komunita, kde je patrný sekularizační zlom - přibližně od roku 1970. „*Jen tři indikátory ukazují úpadek - účast na bohoslužbách, finanční dary, víra v doslovnou interpretaci Písma. Všechny tři propady se vztahují pouze na katolíky. Jako příčinu tohoto katolického propadu pravděpodobně lze zahrnout vliv II. vatikánského koncilu a neústupná pozice církve ohledně antikoncepce*“

Huntington tak uzavírá, že „*na počátku dvacátého prvního století jsou Američané více věrní své křesťanské identitě, než kdykoli předtím ve svých dějinách*“. Problém Huntington spíše spatřuje v rozpadu jednoty kulturních hodnot.⁹⁹

Podle Patricka Glyna byla „jednou z nejpozoruhodnějších a nejméně očekávaných událostí konce dvacátého století renaissance náboženského cítění jako významné politické a kulturní síly“. Do konce století dosáhl náboženský rozmach takové síly, že vzbudil zděšení v řadách stoupců sekularismu, kteří se domnívali, že historie je na jejich straně. Pro tento vývoj mají klíčový význam dva aspekty. Za prvé, počet a procentuální podíl Američanů, kteří se hlásí k evangelickému protestantismu vzrostl, stejně jako počet a aktivity evangelických organizací. Za druhé, značná část americké populace pociťovala obavy z úpadku hodnot, morálky a ideálů americké společnosti a rovněž hluboce osobní potřebu víry a sounáležitosti, které jim sekulární ideologie a instituce neposkytovaly. Spojení evangelického a institucionálního aktivismu křesťanských konzervativních organizací a duchovních potřeb a morálních obav značné části americké veřejnosti učinilo z náboženství klíčový faktor veřejného života a křesťanství opět vyzdvihlo do postavení ústředního rysu americké národní identity.¹⁰⁰

⁹⁹ MÍČKA, R. *Význam náboženství pro identitu Spojených států amerických podle S. P. Huntingtona*, s. 26.

¹⁰⁰ HUNTINGTON, S. P. *Kam kráčíš Ameriko?*, s. 341-342.

4 Evropská společnost

Evropa byla kdysi křesťanským světadílem, ale rovněž byla výchozím bodem vědecké racionality, jež otevřela velké možnosti a stejně velké hrozby.¹⁰¹ Křesťanství z Evropy nevyšlo, ale v právě v Evropě našlo svoji historicky nejvýznamnější podobu. Nemůžeme jej označovat jako náboženství evropské kulturní oblasti, s Evropou však zůstává zvláštním způsobem spojeno.¹⁰²

Na druhé straně je také pravda, že tato Evropa od doby renesance, a v úplné formě od doby osvícenství, rozvinula onu vědeckou racionalitu, která nejen v době objevů přispěla k zeměpisné jednotě světa, k setkání světadílů a kultur, ale která dnes mnohem hlouběji díky technické kultuře umožněné vědou vtiskuje ráz opravdu celému světu, ba v jistém smyslu mu dává jednotu. A ve stopách této racionality **Evropa rozvinula kulturu, která způsobem v lidstvu dosud nepoznaným vylučuje Boha z veřejného vědomí, ať už tak, že je zcela popírán, nebo tak, že se jeho existence považuje za nedokazatelnou, nejistou a že tedy patří do oblasti subjektivních rozhodnutí jako něco bezvýznamného pro veřejný život.**¹⁰³

4.1 Evropa „vystavěná“ na čtyřech kopcích

Při zkoumání hodnot, na kterých byla Evropa budována a z nichž z valné části dosud žije, je nutné se vrátit daleko do minulosti. Za použití slavné formule, lze označit kořeny Evropy za tzv. „čtyři kopečky“, „kopce“, na kterých je Evropa duchovně vystavena. Za první lze označit horu Sinaj, kde, jak je známo, bylo Mojžíšovi předáno Desatero. Od toho se odvíjí celá židovská tradice. Pak je to kopec Golgota v Jeruzalémě, kde obětí Ježíše Krista začíná křesťanství, které ovšem do jisté míry vyplývá právě z židovského náboženství, z židovského pojetí jednoho Boha. Nicméně Nový zákon je v několika věcech zlomový.

¹⁰¹ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta za Nursie v krizi kultur*, s. 26.

¹⁰² Srov. RATZINGER, J. *Evropa v krizi kultur*, s. 4.

¹⁰³ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta za Nursie v krizi kultur*, s. 26.

A pak jsou tu další dva – spíše „světské“ – kopce.¹⁰⁴

Jsou to Athény, kde se vyvinula základní myšlenka demokracie. Když přijedete do Athén a vidíte Bez myšlení jónských filosofů, bez toho, co se v dialektickém vztahu mezi Athénami a Spartou vyvinulo v politické myšlení v Řecku, by celá politická filozofie patrně neexistovala.¹⁰⁵

Čtvrtý „kopeček“ pak je Kapitol v Římě, neboť římská říše vlastně již za doby republiky vyvinula myšlenku práva jakožto základu státu, což před tím nebylo tak úplně jasně a přesně formulované. Za evropskou právní soustavu Evropa vděčí římským filosofům a státníkům a pozděně římským právníkům. Na těchto čtyřech „kopcích“ je celé myšlení vystavěno.¹⁰⁶

Po hluboké krizi v době stěhování národů a později, ve středověku, se hlavním základem evropského myšlení stalo křesťanství. Poměrně brzy, již v renesanci, ale i před ní, začíná objevování celé myšlenkové soustavy antiky, a to je klíčový zlom v evropském vývoji. Nelze také opomenout, že mnohé z antické filosofie se v evropském myšlení udrželo díky arabské kultuře – k prvnímu přenosu řecké filosofie po zániku římské říše v raném středověku došlo prostřednictvím arabských filosofů, arabských spisovatelů ve Španělsku i jinde, kteří Evropanům toto dědictví uchovali a předali.¹⁰⁷

4.2 Evropa a osvícenství

...Nejradikálnější protiklad, který se vyvinul v Evropě, bylo „veliké rozdělení“, jež provedla vědecká revoluce. Ve snaze vyhnout se střetu s církví v otázce, jaký je vztah nové kopernikovské astronomie a Písma vykládaného aristotelovsky, Galileo předložil dvě teze:

První teze zastává názor, že Písmo, je-li správně chápáno, se nutně shoduje s astronomií,... protože „Písmo svaté i příroda pocházejí z božského Slova, Písmo jako vnuknuté Duchem svatým, příroda jako poslušná vykonavatelka Božích

¹⁰⁴ Srov. SCHWARZENBERG, S. K. *Evropské hodnoty? Pojem, který nemám rád*. [on-line].

¹⁰⁵ Srov. tamtéž. [on-line].

¹⁰⁶ Srov. tamtéž. [on-line].

¹⁰⁷ Srov. tamtéž. [on-line].

příkazů. Druhá teze zní: Písmo astronomie se zabývá odlišnými věcmi, první spásou lidí, druhá otázkami pomíjivého světa.¹⁰⁸

Toto je „velké rozdělení“, které Galileo uvedl do pohybu. Bylo první, ale k němu se brzy připojila další: pravda víry a pravda vědy; pravda morálky a pravda práva; pravdy božské a pravdy státu; pravdy veřejné a soukromé... Evropský a západní člověk provedl a žil roztržku a rozdělení mezi tím, co *je* a co tedy může být vědecky zjištěno („smyslovými zkušenostmi a přesvědčivými důkazy“) na jedné straně, a mezi tím, co *má být* a co nemá základ ve vědeckých nebo rozumových pramenech (obyčej, náboženské přesvědčení, víra) na straně druhé.¹⁰⁹

Věda nedokazuje dobro ani zlo nemůže dokázat, zda Bůh existuje, či ne; morálka a náboženství to však potřebují. Vědecké poznání nebere v potaz Boha, mravní skutky ho však vyžadují... Osvícenská racionalita měla své úžasné a cenné účinky. Velké vědecké, technické, ekonomické, občanské a ústavní vymoženosti, jež poznamenaly Evropu a celý Západ, se bez ní nedají vysvětlit... po vědecké revoluci přišly revoluce technická a průmyslová, revoluce politické, společenské a revoluce za práva jednotlivců.¹¹⁰

Je pravda, jak připomíná papež Ratzinger, že „osvícenství má křesťanský původ“. Galileo je toho nejlepším svědkem.¹¹¹

Avšak dnes onen původ mizí z paměti a osvícenská racionalita vysychá. V tak velkém vysychání věda produkuje scientismus, laickost plodí laicismus a „sekularizace“ se obrací sama proti sobě: v lidech vyvolává odcizení, v národech ztrátu identity, ve státech slabost, nejistotu, netečnost, strach.¹¹²

Osvícenská racionalita nám dala zásadu, jež je posvátná a neporušitelná pro všechny: o právo na bezpodmínečnou svobodu jednotlivce se vyjádřit, alespoň pokud to neporušuje právo druhého“. Toto právo, které vychází z práva na respektování osoby, je také křesťanského původu, protože stojí v knize Genesis, že „člověk byl stvořen k Božímu obrazu“, nebo „Bůh řekl: Učiňme

¹⁰⁸ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*, s. 9-10.

¹⁰⁹ Tamtéž, s.12.

¹¹⁰ Tamtéž, s.13.

¹¹¹ Tamtéž, s.15.

¹¹² Tamtéž, s.15.

člověka ke svému obrazu a podobně.“ ... Když tento Boží výrok přeměnilo osvícenství na lidské právo, byl to velký zisk. Avšak když se k tomuto zisku přidaly další – svoboda vědy, nezávislost techniky, právo žen na sebeurčení - , vznikly obtížně řešitelné problémy. Mezi nejobtížnější patří problémy bioetické zvláště pak problém, jak ospravedlnit – v zákonodárství o potratu a umělém oplodnění -, že právo plodu a embrya nebýt porušeno nebo zničeno musí ustoupit právu na „naši“ individuální svobodu?

Zde neseme důsledky za „velké rozdělení“. Není pravda, že oddělení sfér – vědecké, právní, mravní, náboženské – vždy zaručuje vyrovnanost a že nikdy není zdrojem kontrastů mezi nimi. Pravdou je opak: že často svobodná činnost v jedné sféře působí záporně ve svobodné činnosti druhé sféry. Je-li Bůh vyškrtnut z vědecké sféry, je vyškrtnuto náboženství ze života člověka. Je-li morálka vyloučena z právy, jsou vyloučeny hodnoty z našich zákonů. Je-li neomezeně podporována věda a technika, může být pokrok slepý a ničivý.¹¹³

4.3 Protiklad dvou kultur

Jestliže na jedné straně křesťanství našlo svou nejučinnější formu v Evropě, je třeba také říci, že se v Evropě vyvinula kultura, která je nejradikálnějším popřením nejen křesťanství, nýbrž vůbec náboženských a mravních tradic lidstva.¹¹⁴

Podívejme se pozorněji na protiklad dvou kultur, které poznamenaly Evropu. V debatě o předmluvě k Evropské ústavě se tento protiklad jasně projevil ve dvou sporných bodech: v otázce odkazu na Boha v ústavě a ve zmínce o křesťanských kořenech Evropy. Protože v 52. článku ústavy jsou zaručena institucionální práva církví, můžeme prý být klidní. To však neznamena, že církve nacházejí v Evropě místo v oblasti politického kompromisu, zatímco v základech Evropy nenalézají jejich obsah žádný prostor... Tvrzení, že zmínka o křesťanských kořenech Evropy zraňuje city mnoha nekřesťanů, kteří jsou v Evropě, je málo přesvědčivé, neboť

¹¹³ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*, s. 15-17.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 27.

jde především o historickou skutečnost, kterou nikdo nemůže vážně popírat... Zmínkou o kořenech se označují zbývající principy mravního zaměření a tedy zdroj identity tohoto útvaru, jímž je Evropa. Kdo by měl být uražen? Čí totožnost je ohrožována? Muslimové, kteří bývají v tomto ohledu často s oblibou uváděni, se necítí ohroženi našimi křesťanskými základy, nýbrž cynismem zesvětštělé kultury, která popírá své základy. Ani naši židovští spoluobčané nejsou uraženi odkazem na křesťanské kořeny Evropy, neboť tyto kořeny sahají až k hoře Sinaj... Totéž platí o odkazu na Boha: **příslušníky jiných náboženství neuráží odkaz na Boha, jako spíše pokus vybudovat lidské společenství absolutně bez Boha.**¹¹⁵

Pouze radikální osvícenská kultura, jež dosáhla svého plného rozvoje v naší době, může být základem evropské identity. Vedle ní tedy mohou existovat rozdílné náboženské kultury, každá se svými právy, za podmínky, že se podřídí měřítkům osvícenské kultury, a v té míře, v jaké je bude respektovat. Tato osvícenská kultura je v podstatě definována právem na svobodu: vychází ze svobody jako základní hodnoty, která měří všechno: je to svoboda náboženské volby, která zahrnuje náboženskou neutralitu státu, svoboda vyjádřit svůj názor za podmínky, že nezpochybní právě tento kánon; demokratické zřízení státu, a to parlamentní kontrola nad státními orgány; svobodné vytváření stran; nezávislost soudnictví; a konečně ochrana lidských práv a zákaz diskriminací.¹¹⁶

...tento kánon osvícenské kultury, který ještě není definitivní, obsahuje důležité hodnoty, bez nichž se křesťané nechtějí a nemohou obejít, ale stejně tak je jasné, že špatně definovaný pojem svobody nebo vůbec nedefinovaná svoboda, která je základem této kultury, nevyhnutelně zahrnuje rozpory; a je jasné, že právě jeho užívání nese s sebou takové omezení svobod, jaké jsme si v minulé generaci ani nedovedli představit. Zmatená ideologie svobody vede k dogmatismu, který se stále více stává nepřítelem svobody.¹¹⁷

¹¹⁵ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*, s. 28-29.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 29-30.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 30-31.

4.3.1 Kulturní válka v Evropě?

O situaci v současné Evropě lze pojednávat jako o boji dvou kulturních válek, kterými je sužována. O první lze hovořit jako o válce mezi postmoderními silami morálního relativismu a obhájci tradičních morálních představ. Druhou lze označit za boj o definici občanské společnosti, o význam tolerance a pluralismu, o meze multikulturalismu ve stále více stárnoucí Evropě, otevírá tak dveře rychle rostoucí a asertivní muslimské populaci. V současné době ani jeden členský stát EU nemá plodnost na úrovni prosté reprodukce, tj. 2,1 dítěte na ženu, což je potřeba k udržení stabilní populace.¹¹⁸

První typ „války“ může mimo jiné znamenat cílenou snahu sekularistů, za využití národních i evropských regulací, marginalizovat přítomnost a vliv praktikujících křesťanů. Jedná se i o kruciální otázky počátku a konce lidského života. Jako příklad může názorně posloužit Nizozemí, kde došlo k nejostřejšímu vyhocení a postavení se státu k otázkám drog, prostituce, eutanazie a homosexuálního manželství. Dalším státem, který se snaží Holandsko v tomto směru dostihnout je Belgie.¹¹⁹

První typ války se odráží také ve snaze vnutit, uložit jisté chování pomocí pokrokového, soucitného, nehodnotícího neboli politicky správného feministického nebo multikulturistického jazyka. V posledních letech je obvyklé, že členské státy EU právně regulují a tak omezují veřejný projev. Například morálně kritické poznámky o homosexuálním chování jsou považovány za „nenávisťnou řeč“.¹²⁰ Francouzský poslanec dostal za slova, že heterosexualita stojí morálně výše než homosexualita, pokutu. Dalším příkladem je členský stát EU – Slovensko, které uzavřelo s Vatikánem smlouvu, vyžadující, aby Slovensko respektovalo morální rozhodnutí lékařů odmítnout provádět potrat. Toto rozhodnutí bylo tvrdě napadnuto nezávislými experty EU pro základní lidská práva, kteří hovořili o tom, že potratit dítě je mezinárodně uznané lidské právo a nesmí být lékaři dovoleno se této procedury nezúčastnit.¹²¹

¹¹⁸ Srov. WEIGEL, G. *Dvojí kulturní válka v Evropě*. [on-line].

¹¹⁹ Srov. tamtéž. [on-line].

¹²⁰ Tamtéž. [on-line].

¹²¹ Srov. tamtéž [on-line].

O druhé „válce“ v Evropě se hovoří v souvislosti s hrozbou vakua, vytvořeného sebedestruktivní neplodností Evropy, které se již mnoho generací vyplňuje přistěhovalci z islámského světa. Evropský sociální systém tyto přistěhovalce podporuje, ti však často pohrdají hostitelskou zemí a násilně se proti ní obracejí (př. bombové útoky na londýnskou podzemní dráhu a autobusy 7. června 2005). Chování útočníků, vychovaných britskými školami a britským sociálním státem, odmítá britské hodnoty i elementární pravidla lidskosti.¹²²

4.4 Evropa bez vědomí Boha

Pravý protiklad, jenž charakterizuje dnešní lidstvo, není mezi různými náboženskými kulturami, nýbrž mezi radikální emancipací (osvobozením) člověka od Boha, od kořenů života na jedné straně a mezi velkými náboženstvími a kulturami na straně druhé. Dojde-li ke střetnutí kultur, nebude to střetnutí velkých náboženství – jež odedávna bojují jedno proti druhému, nicméně nakonec vždy dokážou žít pospolu – nýbrž to bude střetnutí mezi touto radikální emancipací člověka a velkými historickými kulturami.¹²³

Tak také odmítnutí odkazu na Boha není projevem nějaké tolerance, která chce chránit nej-teistická náboženství a důstojnost ateistů a agnostiků, nýbrž je spíše výrazem přesvědčení, které by chtělo vidět Boha definitivně vymazaného z veřejného života lidstva a odsunutého do subjektivní sféry pozůstalých kultur minulosti... Ve skutečnosti je to tak, že potřebujeme kořeny, abychom přežili, a že nesmíme ztratit z očí Boha, chceme-li, aby nezmizela lidská důstojnost.¹²⁴

Po Druhém vatikánském koncilu (1962-1965) se mohlo zdát, že církve slevila ze své ctižádosti výslovně předpokládat Boží přítomnost ve světě, který už ji neuměl rozeznat, je pontifikát Jana Pavla II., jenž začíná v roce 1978, poznamenán novým utvrzením katolických hodnot a katolické laické společnosti a jejich cílem je vrátit „postmodernímu světu smysl, etiku a řád, které

¹²² Srov. WEIGEL, G. *Dvojitá kulturní válka v Evropě*. [on-line].

¹²³ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*, s. 37.

¹²⁴ Tamtéž, s. 37.

ve všeobecném otřesu jistot ztratil.¹²⁵ Jak říká Benedikt XVI., protože nakonec bylo jejich cenou to, co především dnes splácíme: božské věci, posvátno, Bůh sám byl odsunut na okraj, subjektivizován, vykázán do ghetta. V evropské kultuře bylo tou cenou vypuzení křesťanství ze života států, ale také ze života občanské společnosti. V Evropské ústavě je cenou odmítnutí i pouhé zmínky, že náš světadíl byl křesťanský. V životě Evropy je cenou zmatek svědomí. „Evropa vyvinula kulturu, která způsobem lidstvem dosud nepoznaným vylučuje Boha z veřejného vědomí“.¹²⁶

5 Amerika a Evropa

Evropa zrodila západní civilizaci, vyrostla na odkazu a hodnotách kultury Řecka, Říma a judeokřesťanství. V důsledku odklonu od svých základních kulturních hodnot se však mnohokrát dostala do nebezpečí zániku a její existence je stále ohrožena. Na své půdě dala Evropa vzniknout těm nejstrašnějším a nejničivějším ideologiím v lidských dějinách, tyto však s výraznou podporou USA byly zažehnány. Dnes ovšem Evropa jako celek i nadále ztrácí svou vitalitu a vůli k životu, o čemž svědčí její posupná demografická a kulturní „sebevražda“, jakási obecná ztráta „vůle k životu“. Evropa je stále více jiná a vzdálenější Americe, kterou původně kulturně inspirovala. Amerika svou vitalitou redefinovala západní civilizaci a stále si udržuje svou kulturně náboženskou identifikaci. Zatímco ve Spojených státech se v úspěšném lidském experimentu hojně rozvinuly možnosti lidské svobody, samosprávy a tvořivosti, Evropa zbytněla a postupně degeneruje – duchovně a kulturně, nakonec i politicky a ekonomicky ... Diskuse kolem přítomnosti zmínky o Bohu či křesťanství v preambuli připravované Evropské ústavy byla symptomatická svým odmítnutím zmínky či odkazu na tento centrální aspekt kultury Evropy a je tak projevem hluboké morální krize a popřením evropské civilizační identity.¹²⁷

¹²⁵ KEPEL, G. *Boží pomsta*, s. 49.

¹²⁶ RATZINGER, J. *Evropa Benedikta z Nursie v krizi kultur*, s. 14.

¹²⁷ MÍČKA, R. *Weigelova Evropa bez Boha*, str. 311-312.

Americká situace je zcela odlišná od evropského kontextu, zejména svým náboženským charakterem velké části společnosti a aktuálně probíhajícím desekularizačním trendem. Vývojové tendence vztahu mezi náboženstvím a politikou v Evropě a USA se rozcházejí. Ačkoli jsou tyto oblasti obvykle vnímány jako jeden civilizační celek, na mnoho problémů mají odlišný pohled, který se v poslední době ještě prohlubuje. Jedním z výrazných aspektů rozdílnosti mezi evropským a americkým pohledem je postoj k náboženství. V Evropě dějinný vývoj vztahu mezi politikou a náboženstvím vedl v duchu sekularizační doktríny k jejich zásadnímu oddělení, kdy nedošlo jen k pochopitelné a žádoucí institucionální rozluce mezi církví a státem, ale taktéž k celkovému vytlačení náboženských a z nich vyplývajících morálních hodnot z politického diskursu do oblasti nejintimnějšího soukromí. Tento trend je v současné Evropě stále posilován, zejména evropskými elitami, které zcela odmítají uznat jakoukoli hlubší souvislost projektu evropské civilizace s křesťanstvím, jak naznačuje i odmítnutí tvůrců evropské ústavy učinit v preambuli zmínku o křesťanských kořenech Evropy. Rocco Buttiglione, křesťanský politik a odmítnutý kandidát na evropského komisaře, nazval odmítající tlak „evropských elit“ na svou osobu a na jím osobně vyjádřené křesťanské hodnoty „měkkou totalitou“, kterou podle něj postupně nastoluje sekulární antikřesťanská evropská levice.¹²⁸

¹²⁸ MÍČKA, R. *Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu*, s. 34-35.

Závěr

Cílem této práce bylo poukázat na jistou výjimečnost Spojených států amerických, v oblasti vlivu náboženství, v komparaci s čím dál více se vzdalující Evropou, z jejíž kultury původně Amerika vzešla. Otázkou však je, proč se tyto dva kontinenty ubírají úplně jinými cestami?

Jedním z kulturních rysů Američanů se zdá být určitá nevykořenitelná náboženská víra a úcta k morálním hodnotám. Světské neboli sekulární a náboženské je v americkém pojetí života úzce propojeno. Náboženství je také zřetelnou součástí amerického občanského života. Bůh, na kterého se Američané odvolávají a věří, že právě oni jsou tím „vyvoleným“ národem a „Novým Izraelem“ je s největší pravděpodobností křesťanský Bůh. Ze židovsko-křesťanských kořenů také americký národ převážně vycházel. K Bohu se Američané dovolávají, jako k morální autoritě, jako k Bohu, který „*spasí Američany, kteří zůstanou věrni duchovním hodnotám*“.¹²⁹ V americkém životě je politická moc striktně oddělena od moci církevní, to však nevyklučuje prostoupení náboženství celým společenským a veřejným životem. Přesto se ve Spojených státech amerických hovoří o fenoménu tzv. „kulturní války“, o kterém se v práci zmiňuji. Amerika si však nadále udržuje svoji schopnost kulturně náboženské identifikace.

V Evropě se nejeví současná situace příliš optimisticky. Dějinný vývoj „starého kontinentu“ zajisté ovlivnilo osvícenství a následný proces sekularizace, který se postupně snaží o vytlačení náboženské víry a morálních hodnot z politického a veřejného života. Jako jeden z důkazů může posloužit zmínka o křesťanských kořenech Evropy, kterou se nepodařilo prosadit v preambuli evropské ústavy. Pro další generace se jeví být významným znát původ své kultury a odkaz hodnot, na kterých tato kultura vyrostla. O radikální osvícenské filosofii v souvislosti s preambulí k evropské ústavě uvádí J. Ratzinger, „*radikální odpoutání od vlastních kořenů vede nakonec k tomu,*

¹²⁹ Jak často uváděl prezident G. W. Bush.

*že se člověka zřídá ... tato filozofie může být uzdravena jen tak, že obnoví kontakt se svými kořeny. Strom bez kořenů usychá“.*¹³⁰

Otázka týkající se současné Evropy se zdá být ohrožující v tom smyslu, že není schopna sama sebe nábožensky definovat. Evropská populace rapidně stárne a otevírá dveře rychle rostoucí muslimské populaci, která často není ochotná se smířit s kulturou své hostitelské země. V příkladech z minulosti víme, že celá situace může vyústit v extrémních případech až k bombovým útokům proti občanům hostitelské země. Zdá se, že Evropská vláda od problematiky s muslimy v Evropě odvrací pohled a „uhýbá“ od svých vlastních kořenů.

Toto „uhýbání“ je názorně vidět na zmiňované preambuli k evropské ústavě. Jedním z důvodů neuvedení odkazu na křesťanské hodnoty v preambuli byla skutečnost, že by mohly být zraněny city mnoha nekřesťanů, kteří žijí v Evropě. J. Ratzinger v tomto kontextu hovoří o velice nepřesvědčivém faktu, který navíc pouze potvrzuje historickou skutečnost. J. Ratzinger také v souvislosti s jakýmsi znovu nalezením „duše“ Evropy uvádí, *„že obnovit evropskou civilizační morálku dokážou jen tvořivé menšiny, které se postaví sekularismu ideologie EU prostřednictvím nové vazby na evropské židovsko-křesťanské a morální dědictví...“*.¹³¹

¹³⁰ RATZINGER, J. *Evropa v krizi kultur*, s. 8

¹³¹ WEIGEL, G. *Dvojí kulturní válka v Evropě*. [on-line].

Seznam literatury:

Literatura

ASH, T. G. *Svobodný svět. Amerika, Evropa a budoucnost Západu*, Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-707-6.

GENTILE, E. *Politická náboženství. Mezi demokracií a totalitarismem*. Brno: CDK, 2008. ISBN 978-80-7325-153-6.

HUNTINGTON, S. *Kam kráčíš Ameriko?* Praha: Rybka Publishers, 2005. ISBN 80-86182-87-8.

HUNTINGTON, S. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.

JOHNSON, P. *Dějiny amerického národa*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0799-7.

LIPOTEVSKY, G. *Věčný přepych*. Praha: Prostor, 2005. ISBN 80-7260-144-X.

LIPSET, S. *Dvousečná zbraň*. Praha: Prostor, 2003. ISBN 80-7260-094-X.

KEPEL, G. *Boží pomsta*. Brno: Atlantis, 1996. ISBN 80-7108-120-5.

MÍČKA, R. *Boublíkovo pojetí titanismu a hledání podstaty krize evropské civilizace*. In BRICHČÍNOVÁ K., SKALICKÝ K., ŠTĚCH F., VEBER, T. eds. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, ISBN 978-80-7195-391-3, s. 147-173.

MÍČKA, R. *Komentář k textu G. Weigela „Evropský problém“*. In Evropa a její duchovní tvář - eseje, komentáře, diskuse, CDK, Brno, 2005, ISBN 80-7325-071-3, s. 310-313.

MÍČKA, R. *Michael Novak a jeho projekt teologie demokratického kapitalismu*. Brno: L. Marek, 2009, (Husitská teologická fakulta UK, Praha, řada Deus et gentes, sv. 12), ISBN 978-80-87127-15-5

MÍČKA, R. *Význam náboženství pro identitu USA podle S. P. Huntingtona*. Teologie & Společnost, CDK, 2005, č. 1, ISSN 1214-0740, s. 23-28.

RATZINGER, J. *Evropa Benedikta za Nursie v krizi kultur*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, ISBN 80-7195-022-X.

RATZINGER, J. *Evropa v krizi kultur*. Praha: OI, Bulletin červenec 2005, č. 167.

RYBÁČKOVÁ, J. *Svět zvaný Amerika*. O volbách a nejen o nich. Praha: Epoque, 2003, ISBN 80-86328-62-7.

Slovník cizích slov, Praha: Plot, 2008, ISBN 80-86523-90-3

TOCQUEVILLE, A. *Demokracie v Americe I*. Praha: Lidové noviny, 1992, ISBN 80-7106-050-X

Elektronické dokumenty

MÍČKA, R. „*Katolický prezident George W. Bush?* [on-line].
Poslední aktualizace 9. března 2009. [cit.2010-15-03]. Dostupné na
WWW http://www.distance.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=6&idc=144&Itemid=26

PRO ŽIVOT. *Nemaluj Obamu na zed'*. [on-line].

Poslední aktualizace 15. června 2009 [cit.2010-26-02]. Dostupné na WWW

<http://pro-zivot.pise.cz/106562-nemaluj-obamu-na-zed.html>

SPONS, „*In God we Trust*“: *Rostoucí náboženská angažovanost v USA*.

[on - line]. Poslední aktualizace 2005 [cit.2010-02-02]. Dostupné na WWW

<http://www.spons.cz/index.php?ID=30>

SCHWARZENBERG, K. *Evropské hodnoty? Pojem, který nemám rád*. [on-line].

Poslední aktualizace 5. března 2008 [cit.2010-02-04]. Dostupné na WWW

<http://www.obcinst.cz/cs/evropa/Evropske-hodnoty-Pojem-ktery-nemam-rad-c1287/>

ŠULCOVÁ, M.. *Samuel Huntington: Kam kráčíš Ameriko? Krize americké identity*. [online]. Poslední aktualizace 23. listopad 2006. [cit. 2010-02-12].

Dostupné na WWW

<http://www.e-polis.cz/recenze-knih/168-samuel-huntington-kam-kracis-ameriko-krize-americke-identity.html>>. ISSN 1801-1438.

TEOLOGICKÉ TEXTY. *Americké civilní náboženství*. [online].

Poslední aktualizace 2004/5. [cit. 2010-03-14]. Dostupné na WWW

<http://obcinst.cz/cs/Dvoji-kulturni-valka-v-Evrope-c1047/>.

VÁVROVÁ, T. *Amerika, která naslouchá*. [on - line].

Euroskop, 30.srpna 2009. [cit. 2010-02-02]. Dostupné na WWW

<http://www.euroskop.cz/8801/13322/clanek/amerika-ktera-nasloucha/>.

WEIGEL, G. *Dvojí kulturní válka v Evropě*. [on-line].

Poslední aktualizace 23. ledna 2007 [cit.2010-13-03]. Dostupné na WWW

<http://www.obcinst.cz/cs/Dvoji-kulturni-valka-v-Evrope-c1047/>

WIKIPEDIA. *Demokratická strana (USA)*. [on-line].

Poslední aktualizace 17. února 2010 [cit. 2010-03-15]. Dostupné na WWW

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Demokratick%C3%A1_strana_\(USA\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Demokratick%C3%A1_strana_(USA))

WIKIPEDIA. *Republikánská strana (USA)*. [on-line].

Poslední aktualizace 11. března 2010 [cit. 2010-03-15]. Dostupné na WWW

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Republik%C3%A1nsk%C3%A1_strana_\(USA\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Republik%C3%A1nsk%C3%A1_strana_(USA))

Abstrakt

KOLOUCHOVÁ, P. *Role náboženství, etiky a hodnot v americké společnosti.*

České Budějovice 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické a sociální etiky.

Vedoucí práce PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Klíčová slova: americká společnost, občanské náboženství, Amerika a hodnoty, evropská společnost, kulturní válka, Evropa bez vědomí Boha

Práce se zabývá rolí náboženství, etiky a hodnot v americké společnosti. Poukazuje se zde na určité výjimečné postavení Spojených států amerických v komparaci s evropskou společností. V části věnované americké společnosti charakterizuje utváření této společnosti, poukazuje na důležitou roli amerického občanského náboženství. V práci je popsán význam náboženství pro americké občany a prostoupení náboženství celým společensko-kulturním životem Američanů. Tato část se také zabývá hodnotami americké společnosti.

Část věnovaná Evropě se zabývá křesťansko-židovskými kořeny evropské kultury. Dále je zde zachycen vliv osvícenství na utváření dnešní Evropy. Pojednává se zde o Evropě bez vědomí Boha, o Evropě bez kořenů. V poslední kapitole této práce dochází ke komparaci Evropy a Spojených států amerických.

Abstract

Title: The Role of Religion, Ethics and Values in American society

Key words: American society, civil religion, America and values, European society, cultural war, Europe without mention of God.

This work deals with the role of religion, ethics and values of American society. The work compares some special position of United States of America with situation in Europe. The part dedicated to American society characterized creation of this society. It shows the important role of American civil religion. There is written about the meaning of religion for American citizen and pervasion of religion through whole social-cultural life of American people. This part deals with values of American society.

The part dedicated to Europe focused with Christian and Jewish roots of European cultural. There is mentioned the influence of enlightenment to creation the nowadays Europe. It treats Europe without mention of God and about Europe without the roots. The last chapter of this work compares Europe and the United States of America.